

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Bakalářská práce

Etnická identita českých reemigrantů z Rumunska

Martina Váňová

© 2023 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Martina Vášová

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Etnická identita českých reemigrantů z Rumunska

Název anglicky

Ethnic Identity of Czech Remigrants from Romania

Cíle práce

Tato práce bude popisovat a analyzovat proměnu etnické identity rumunských Čechů ve Skalné (na západě České republiky poblíž hranic s Německem, okres Cheb), kteří emigrovali z oblasti Banátu po 2. sv. válce do několika míst Československa a v průběhu let se zde zabydleli.

Cílem této práce je na základě kvalitativního výzkumu a literatury ukázat historii rumunských Čechů a jejich migraci nejprve z Čech do Rumunska a následně zpět z Rumunska do Československa. Dalším cílem je přiblížit vztahy mezi rumunskými Čechy s místními Čechy a také nastínit jejich různá specifika, jako jsou kulturní zvyky a tradice.

Hlavní výzkumná otázka:

Jaká jsou hlavní prvky etnické identity rumunských Čechů v ČR?

Výzkumné podotázky:

1. Co vedlo rumunské Čechy k odchodu do tehdejšího Československa?
2. Jak vztahy mají rumunští Češi se svými příbuznými v Rumunsku?
3. Kde se cítí být více doma a proč?
4. Jaké tradice jsou u rumunských Čechů dodržovány?

Metodika

Práce bude vycházet především z výsledků střednědobého terénního výzkumu a materiálu získaného z lokalit, kde žije sledovaná skupina – obec Skalná. Důraz bude kladen především na kvalitativní metody navazující na sekundární (hlavně statistické) údaje.

Doporučený rozsah práce

cca 50 stran

Klíčová slova

Banát, emigrace, Rumunsko, tradice, čeští Rumuni

Doporučené zdroje informací

DAVIDS, Tine; HOUTE, M. van. Remigration, development and mixed embeddedness: An agenda for qualitative research? 2008.

HEROLDOVÁ, Iva. Čeští reemigranti z rumunského Banátu. Český lid, 1983, 240-244.

HEROLDOVÁ, Iva. Národopisná problematika novoosídleneckého pohraničí. Český lid, 1978, 195-206.

HEROLDOVÁ, Iva. Příchod do pohraničí, první léta života v pohraničí do socializace zemědělství. Český lid, 1982, 42-46.

HROCH, Miroslav. Evropský národ vs. globalizovaný nacionalismus. Kulturní studia 1/2021, s. 2-18

SECKÁ, Milena. Migrace Čechů z Rumunska do České republiky (bývalé ČSFR) a vývojové aspekty jejich adaptačního procesu. Český lid, 1993, 177-184.

ŠPICEL, A., ŠUBERT, V. Rovensko. 2., dopl. vyd. [Česko: s.n.], 2007. ISBN 978-80-260-5169-5

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. PhDr. Ing. Petr Kokaisl, Ph.D., prof. h. c.

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 9. 6. 2022

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 27. 10. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 05. 03. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „Etnická identita českých reemigrantů z Rumunska“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 12. 3. 2023

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala především vedoucímu své bakalářské práce panu docentovi PhDr. Ing. Petru Kokaislovi, Ph.D., prof. h. c. za jeho pomoc, užitečné a odborné rady i cenné připomínky. Dále bych chtěla poděkovat samotným respondentům za jejich ochotu a čas při participaci na výzkumu.

Etnická identita českých reemigrantů z Rumunska

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá prvky etnické identity rumunských Čechů v České republice. Za metodologického hlediska práce byly pomocí kvalitativního sběru dat zpracovány rozhovory spolu s respondenty. V literární rešerši jsou představena literární díla jiných autorů, kteří se zabývají tématem banátských Čechů, jejich reemigrací i zvyky a tradicemi. Následuje teoretická část, kde jsou teoreticky rozebírány jednotlivé pojmy týkající se etnicity, menšiny, migrace, národa a kultury. Praktická část zpočátku popisuje historický vývoj migrace nejprve Čechů do Rumunska a následně jejich reemigraci z Rumunska do tehdejšího Československa. Po historickém úvodu je v práci přiblížena současná situace rumunských Čechů. Poslední kapitola této části práce se věnuje kulturním zvykům a tradicím, kde je patrný rozdíl v dodržování zvyků a tradic u rumunských Čechů v Banátu a v České republice.

Klíčová slova: Banát, emigrace, Rumunsko, tradice, rumunští Češi, reemigrace, etnicita, menšina

Ethnic identity of Czech reemigrants from Romania

Abstract

This bachelor thesis deals with the elements of ethnic identity of Romanian Czechs in the Czech Republic. This thesis collected qualitative data that were gathered by interviewing respondents. The literature search presents literary works of other authors who deal with the topic of Banat Czechs, their re-emigration and their customs and traditions. This is followed by a theoretical section where the various concepts related to ethnicity, minority, migration, nation and culture are theoretically discussed. The practical part initially describes the historical development of the migration of the Czechs to Romania and their subsequent re-emigration from Romania to the former Czechoslovakia. After a historical introduction, the thesis presents the current situation of Romanian Czechs. The last chapter in this part of the thesis deals with cultural customs and traditions, showing the difference in observance of customs and traditions between Romanian Czechs in Banat and in the Czech Republic.

Keywords: Banat, emigration, Romania, tradition, Romanian Czechs, reemigration, ethnicity, minority

Obsah

1 Úvod a cíl práce	9
2 Metodika	10
3 Literární rešerše	12
4 Teoretická východiska	19
4.1 Etnicita	19
4.2 Menšina	20
4.3 Migrace	20
4.3.1 Push a pull faktory	21
4.3.2 Mezinárodní migrace	21
4.4 Národ	22
4.5 Kultura	23
5 Praktická část	27
5.1 Banát	27
5.2 Historický úvod	28
5.2.1 Počátky osídlení rumunského Banátu	28
5.2.2 Důvody reemigrace Čechů z Rumunska po druhé světové válce.	31
5.3 Situace v Československu po příchodu rumunských Čechů	33
5.4 Rumunští Češi po roce 1990	36
5.4.1 Skalná	36
5.4.2 Současná situace u rumunských Čechů	38
5.5 Kulturní zvyky a tradice	42
5.5.1 Vánoce	42
5.5.2 Masopust	43
5.5.3 Velikonoce	45
5.5.4 Dožínky	46
5.5.5 Posvícení a pout'	47
5.5.6 Námluvy a svatba	49
5.5.7 Pohled respondentů na zvyky a tradice	53
6 Diskuze a závěr	54
7 Seznam použitých zdrojů	56
7.1 Literární zdroje	56
7.2 Elektronické zdroje	58
8 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk	60

1 Úvod a cíl práce

Rumunští Češi pocházejí z oblasti Banátu, který se rozprostírá na území tří států: Rumunska, západního Srbska a na menší severní části Maďarska. Banát je součástí Panonské roviny, která je na jihu ohraničena řekou Dunajem, řekou Tisou na západě, na severu řekou Mures a na východě Jižními Karpaty.

Když Češi v 19. století emigrovali do této oblasti, byli nuceni si vybudovat nejprve své zázemí, a po čase také komunitu. Žili odloučeně od ostatního obyvatelstva (krajina, kde se usadili, byla hornatá, proto do jejich kultury proniklo minimum zvyklostí jiných národů). Postupem času zde založili vesnice Gerník, Rovensko, Bígr, Svata Helena, Eibental, Šumice a Svata Alžběta.

Rumunští Češi ve 20. století reemigrovali zpět do tehdejšího Československa. Byla to nová generace, která už se narodila v samotném Banátu. Měli velmi silnou touhu poznat zemi svých předků. Nebyla to ovšem jejich jediná motivace k reemigraci do Československa, lákala je také možnost zlepšit své ekonomické a sociální postavení. Po reemigraci se potýkali s mnoha problémy spojenými s jejich majetky, ale také s integrací do české společnosti, která měla tendenci je odsuzovat.

Cílem této práce je pomocí kvalitativního výzkumu a znalostí získaných z odborné literatury zodpovědět otázky a postihnout hlavní prvky etnické identity u rumunských Čechů zde v České republice. Dále je cílem představit jejich proces asimilace mezi samotnými Čechy po jejich reemigraci. Velký důraz je kladen na zvyky a tradice rumunských Čechů, které jsou jednotlivě rozebírány ve stejnojmenné kapitole. Je zde zachycen rozdíl mezi zvyky a tradicemi v Banátu a zde v České republice.

Hlavní výzkumná otázka:

Jaké jsou hlavní prvky etnické identity rumunských Čechů v ČR?

Výzkumné podotázky:

1. Co bylo důvodem odchodu rumunských Čechů zpět z Banátu do Československa?
2. Jak udržují rumunští Češi vztahy se svými příbuznými v Banátu?
3. Kde se rumunští Češi cítí doma?
4. Jaké tradice přejímají rumunští Češi z Banátu?

2 Metodika

V této práci byly potřebná data získána zejména pomocí kvalitativních metod výzkumu.

Podle Hendla „*kvalitativní výzkum používá induktivní formy vědeckých metod, hloubkové studium jednotlivých případů, nejrůznější formy rozhovorů a kvalitativní pozorování. Cílem je získat popis zvláštností případů, generovat hypotézy a rozvíjet teorie o fenoménech světa*“.¹

Kvalitativní výzkum je podle některých metodologů brán pouze jako doplněk ke kvantitativnímu výzkumu, jiní ho chápou jako určitý protiklad k přírodním vědám. Postupem času ale začal být kvalitativní výzkum roven sociálním vědám. Podle Hendla neexistuje obecný způsob, jak definovat a provádět kvalitativní výzkum. Každý autor tedy pojímá kvalitativní výzkum jinak. Jako příklad negativní definice lze uvést tu od Glasera a Corbinové, kteří kvalitativní výzkum vymezili jako „*jakýkoli výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických metod nebo jiných způsobů kvantifikace*“. Většina autorů se s touto definicí neztotožňuje, což obhajují tím, že podle nich kvalitativní výzkum nespočívá pouze v chybějících číselných údajích. Podle metodologa Creswella zní definice kvalitativního výzkumu takto: „*Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách*“.²

Při kvalitativním výzkumu jsou používána zejména data převzatá z rozhovorů, dokumentů a z pozorování. Kvalitativní výzkum se vymezuje především tím, že pracuje se slovy, nikoliv s čísly. Získaná data se poté interpretují vymezenými postupy pro kvalitativní výzkum. *Kvalitativní analýza a interpretace dat je hledání sémantických vztahů mezi nimi a spojování deskriptivních kategorií do logických celků*.³

Výzkum byl v rámci této bakalářské práce prováděn formou polostrukturovaného rozhovoru, který byl následně doplněn otevřeným dotazníkem. Polostrukturovaný rozhovor je charakteristický předem daným účelem, osnovou, ale zároveň je velmi přizpůsobivý

¹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2. s. 63.

² Tamtéž, s. 49–50.

³ ŠVARŤÍČEK, Roman, et al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. PORTÁL s. r. o., 2007, s. 15–16.

s ohledem na situaci a proces při získávání informací.⁴ Otevřený dotazník se vyznačuje otevřenými otázkami, které nejsou specifické žádnými pravidly pro respondenta. To znamená, že respondent není omezen určitými možnostmi, mezi nimiž se musí rozhodnout. Do textového pole pro odpovědi je možné napsat téměř cokoli, ale odpověď může být limitována například počtem znaků atd. Otevřená otázka je užitečná, pokud chce výzkumník zkoumat individuální výpovědi respondenta, které vyjádří vlastními slovy. Odpovědi nelze poté statisticky vyhodnotit, ale naopak je zde možnost proniknout více do hloubky odpovědi respondenta, a získat tak jeho individuální náhled.⁵

Všichni respondenti pocházejí z města Skalná na Chebsku a byli osloveni prostřednictvím člověka, který se s nimi a s osobou autora znal. Ten je poté zkontaktoval a domluvil samotné setkání. Další respondenti byli osloveni přes platformu Messenger, kde byl prostřednictvím hovoru uskutečněn rozhovor, popřípadě byli zpětně kontaktováni a byl s nimi realizován otevřený dotazník s doplňujícími otázkami.

- respondent 1 – žena, 75 let, vdova, dvě děti, narozena v Banátu, do Česka přijela ve svých 52 letech, nyní žije ve Skalné;
- respondent 2 – muž, 55 let, ženatý, tři děti, narozen v Banátu, do Česka přijel ve svých 29 letech, nyní žije ve Skalné;
- respondent 3 – muž, 35 let, svobodný, narozen v Banátu, do Česka přijel ve svých 10 letech, nyní žije ve Skalné;
- respondent 4 – žena, 21 let, svobodná, narozena v Banátu, do Česka přijela ve svých 3 letech, nyní žije ve Skalné;
- respondent 5 – muž, 47 let, ženatý, 2 děti, narozen v Banátu, do Česka přijel ve svých 18 letech, nyní žije ve Skalné.

⁴ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2. s. 164.

⁵ Typy otázek v dotazníku. *Survio* [online]. 2020 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: https://www.survio.com/cs/blog/typy-otazek/typy-otazek-v-dotazniku/#Otevrene_otazky.

3 Literární rešerše

Část literární rešerše je převzata z již dříve publikované práce⁶ autorů Marty Váňové, Adély Sosnové, Ivety Šestákové, Moniky Vagenknechtové.

Tématem života Čechů v Rumunsku se zabývá Desideriu Gecse ve své knize *Historie českých komunit v Rumunsku*. Kniha je rozčleněna na několik kapitol, ve kterých popisuje život Čechů v Rumunsku a přibližuje etapy kolonizace Banátu, dále reemigraci zpět do bývalého Československa. Tím se dostává k obživě a práci, náboženskému životu a vzdělávání, tradici a tvořivosti, náboženským svátkům a proměnám českých komunit v době postkomunistické. V kapitole *Tradice a tvořivost* se Gecse věnuje aspektům národní identity, a všemu, co k tomu přispívá. Kapitola začíná samotným jazykem a Gecse tvrdí, že právě jazyk je tím *nejpodstatnějším rysem národní identity*, a že si čeští kolonisté v jednotlivých českých vesnicích vytvořili svůj lokální dialekt. Co se týká slovesnosti, je zde řada lidí, kteří sepsali texty z každodenního života a s mnoha detaily popsali různé události i vzpomínky. V hudbě lze nalézt zejména lidové i náboženské písně a dodnes bývá zvykem, že v českých vesnicích v Banátu působí spousta kapel. Gecse tvrdí, že tím folkloristů posbíral 753 českých písní a říkadel. Dále zde popisuje tance, mezi nimiž převažují polka, valčík a tango, a tvrdí, že se *lidové tance, stejně jako písně, děti učí od útlého věku*. Výtvarné umění znázorňuje hluboké pocity a myšlenky rumunských Čechů, protože i přes životní těžkosti a izolovanost v jednotlivých vesnicích si dokázali najít čas i trpělivost na to, aby všechny tyto myšlenky umělecky ztvárnili. Rumunští Češi si podle Gecseho udrželi stejný styl oblékání, jako tomu bylo v Čechách v 19. století. Kroje v banátských vesnicích nosí mladí lidé zejména u příležitostí, jako jsou různé slavnosti, festivaly, ti starší nosí kroje jako běžný oděv.

Konkrétní podobě reemigrace a jejím důvodům se ve svém článku *Čeští reemigranti z rumunského Banátu* věnuje Iva Heroldová, která v úvodu svého článku popisuje počátky prvního stěhování Čechů do Banátu, které zasazuje do 20. let 19. století, a jehož znalost je stěžejní pro pochopení následné reemigrace. Pro kolonizaci dosud téměř neosídlených banátských hor byli podle článku vybráni Uherskou dvorskou kanceláří právě Češi, a to

⁶ *Návrat české menšiny z Rumunska* [online] Hospodářská a kulturní studia, 2022. [cit. 17. 2. 2023]. Dostupné z: https://www.hks.re/wiki/ls2022:navrat_ceske_mensiny_z_rumunska.

proto, že byli známí jako pracovití a schopní zemědělci. Heroldová se ve svém tvrzení o náročných začátcích imigrantů odkazuje na kroniky, kde je zaznamenáno, že se emigranti potýkali s epidemiemi, s nehostinnou přírodou, a v neposlední řadě i s nepřátelskými reakcemi zdejších obyvatel, kteří v Čechách viděli vetřelce, kteří jim zabírají půdu. Dále zmiňuje sedm významných českých vesnic v Banátu a to nejstarší osadu Svatou Helenu, dále pak Gerník, Bíger, Eibentál, Novou Ogradenu, Šumici a Rovensko. Tyto vesnice byly zpravidla velmi endogamní. I v dnešní době je jejich izolovanost znatelná, třebaže interakce s ostatními českými vesnicemi je větší. Díky jejich izolovanosti se zde dochovala archaická podoba české lidové kultury. První zprávy o imigrantech z 50. let hovořily o ustálených a prosperujících vesnicích. Češi zásobovali tamní trhy produkty, které zde byly dosud neznámé. Podobný sortiment se na tržištích od banátských Čechů drží dodnes. Nenastala změna ani u pěstovaných plodin, například brambory a chmel se těšily popularitě i v Banátu. Naopak kukuřice, základní plodina domácích obyvatel, našla u imigrantů oblibu, a v jídelníčku má proto své místo i u reemigrantů. Spřátelení se se zdejšími Rumuny a Srby ztěžovalo i odlišné náboženství. Na rozdíl od tamního obyvatelstva, které bylo zpravidla pravoslavného vyznání, přistěhovalí Češi byli většinou katolíci. Náboženský prvek měl významný vliv při zachování etnické integrity českých vesnic. Postupem času, kdy se české vesnice těšily prosperitě, se začal formovat problém s přelidněním a vzájemnou příbuzenskou provázaností. V důsledku toho se výzva k návratu do vlasti setkala u rumunských Čechů s pozitivním ohlasem. Přes to, že oficiální dohoda mezi Československem a Rumunskem o přesunu byla podepsána v roce 1947, docházelo k reemigracím i předtím, ovšem nelegálně. Během ní došlo k přesunu až čtyř tisíc Čechů a Slováků, a to zejména těch sociálně slabých. Příslušné přesídlovací komise schválily reemigraci i dalším zájemcům a bylo jim slíbeno, že v Československu dostanou půdu odpovídající rozloze, kterou vlastnili předtím v Banátu. Tento nárok však vláda Československa odmítla, což poté vedlo k většímu tlaku na reemigraci nemajetných osob. Majetným byla v dodatku k dohodě slíbena kompenzace za jejich zanechaný majetek. K tomu ovšem nedošlo, protože dohoda do roka vypršela a nebyla obnovena, takže i dodatek zůstal nenaplněn. Bylo obvyklé, že např. do ČSR odjela pouze část rodiny, její zbývající členové zůstali v Rumunsku a čekali na vyřešení majetkové otázky. Reemigrační úřadovna pro oblast Banátu byla ve vzdáleném Temešváru, a tak někteří obyvatelé českých vesnic byli špatně informováni, proto počet zájemců o návrat neodpovídal počtu přihlášených osob. Podle Heroldové během tří větších etap přesunu v letech 1947–1948 reemigrovalo

dohromady necelých 21 tisíc osob. Z českých vesnic to bylo asi 1,5 tisíce obyvatel, přičemž nejvíce jich bylo ze Svaté Heleny, kde reemigroval každý druhý člověk. Uvádí se, že celkově reemigrovala asi třetina rumunských Čechů. Heroldová podrobně popisuje také to, jak probíhal transport reemigrantů. Ti byli odvezeni na vozech k Dunaji a poté auty nebo loděmi přepraveni do Oršavy, kde se podrobili lékařské prohlídce, registraci a následně byli v transportech dopraveni do ČSR. Pro reemigranty se stal Cheb jejich střediskem. Představy reemigrantů o novém domově nenaplnily jejich očekávání v ohledu rozdělení pozemků, nového zaměstnání i uvítání ze strany tamních obyvatel. Ti je nazývali „Rumuny“, což reemigranti nevnímali pozitivně už jen proto, že byli na svůj český původ a zachovalou kulturu hrdí. Opětovné sžívání s českou majoritní společností tedy nebylo pro reemigranty jednoduché (u jednotlivců docházelo i k ilegálnímu návratu do Rumunska). Například se často museli vzdát zemědělského způsobu života. Rumunští Češi přivezli z Rumunska i několik zvláštností. Mezi nejvýraznější patřil zejména ženský oděv, od kterého ženy ovšem poměrně brzy upustily, protože působil archaicky, a také víra, přísně dělená na evangelickou a katolickou. Dále se dochovávají přenesené rumunské zvyklosti, jako např. vaření povidel, zabijačka či vykání střední generace rodičům. Reemigranti kontakty se svými příbuznými v Rumunsku udržují, píše si, či je jezdí navštěvovat i se svými potomky. U mladé generace tyto tendence slábnou z důvodu většího přilnutí a vazeb k autochtonní české skupině.

Reemigrací po skončení oficiální poválečné reemigrace po roce 1949 se v Českém lidu zabývá i Milena Secká v článku *Migrace Čechů z Rumunska do České republiky (bývalé ČSFR) a vývojové aspekty jejich adaptačního procesu*. Popisuje zde, že i navzdory znemožňování vystěhování rumunskými úřady k reemigraci stále docházelo, přestože změna politické situace v tehdejší ČSR tuto snahu záhy násilně přerušila. Poměrně početná skupina rumunských Čechů se tak v tomto období dostala podle Secké přes Jugoslávii a Německo až do Austrálie. Významnou reemigraci lze zaznamenat až v 90. letech poté, co se po revolucích u nás, a především v Rumunsku situace změnila. K první vlně podle Secké docházelo na jaře a v létě roku 1990, kdy na naše území přicházelo kromě reemigrantů i několik tisíc uprchlíků z Rumunska. V roce 1990 také přibylo míst na univerzitách rezervovaných pro nadané krajany. Zvýšená kriminalita v uprchlickém prostředí však vyvolala reakci úřadů, které v roce 1991 ztížily podmínky pro přesídlování. Přesto v letech 1991–1992 přicházeli jednotlivci, ale i celé rodiny, které zde již měly z předchozích let zajištěnou existenci. V tomto období měla reemigrace podle Secké – až na výjimky – pracovní, zcela individuální a

neorganizovaný ráz. K uvedené reemigraci za prací Secká poznamenává, že koncem roku 1992 se objevil doposud neznámý typ migrace. Stěhovaly se velké skupiny mladých lidí (přibližně 30 osob), kteří byli zabydleni v podnikových ubytovnách a také pracovali jako zaměstnanci na plný pracovní úvazek v podnicích. Jednalo se o lidi, kteří původně měli pouze pomáhat v provozech po určitou dobu. Nakonec zde ale tito pracovníci zůstali a nevrátili se zpět do země, odkud přišli. Jako motivace k přesídlení je v článku uváděna především snaha o zlepšení životních podmínek. Secká popsala zaměstnání reemigrantů převážně na nekvalifikovaných pozicích a rumunským Čechům v článku přisoudila velkou pracovitost. Tu uvádí též jako téměř jediný zdroj neshod mezi reemigranty a majoritní populací. Podle Secké lidé z majoritní populace neradi pracují, a proto se místo nich zařazují cizinci (reemigranti). Sžívání se s českou populací popisuje jako prakticky bezproblémovou, neboť reemigranti mluví česky, jsou katolického nebo baptistického vyznání a je jim vlastní snaha po úplném splynutí s místními obyvateli. Podle Secké se tak mnoho rumunských Čechů přizpůsobuje prostředí různými formami. Jako nejčastější cíl příchozích Secká uvádí Chebsko, kde již v té době žila velká skupina reemigrantů z let 1947–1949. Ve zbývající části článku se autorka věnuje problémům přistěhovalců, kteří na rozdíl od černobylských přistěhovalců nemají žádné legislativní zvýhodnění a doléhá na ně, stejně jako na celou českou populaci, bytová a družstevní krize 90. let. Připomíná také, že mezi Rumunskem a ČSFR nebyly podepsány žádné oficiální smlouvy, a reemigrace je proto právně i finančně náročná. Zmiňuje také vliv, který má reemigrace na rumunské Čechy stále žijící v Banátu.

Otázkou života novoosídlenců se zabývá Iva Heroldová ve svém článku s názvem *Národopisná problematika novoosídleneckého pohraničí*. Jsou zde rozebírány jednotlivé skupiny osídlenců a jejich přizpůsobivost českému prostředí, na které se v průběhu let museli adaptovat. Jednalo se zejména o pohraniční oblasti Čech a Moravy, odkud po druhé světové válce byli odsunuti Němci a Maďaři. Osídlování je možné rozdělit na zemědělské a průmyslové, a v tomto článku se Heroldová zabývá tím zemědělským. Noví osídlenci pohraničí měli velký vliv na sociální strukturu obyvatelstva. Plánovalo se rozdělování půdy mezi obyvatele o různých rozlohách podle kritérií. Popisuje zde, že osídlování probíhalo v několika etapách. Jedni z prvních osídlenců dorazili ještě před skončením války. Když se po roce 1945 osídlenci dostali do pohraničí, šlo jim hlavně o zlepšení svých životních podmínek a celkového sociálního postavení. Jelikož se ještě před druhou etapou nerovnoměrně vyvíjel počet osídlenců v důsledku neplánovanosti, jižní Morava byla již při druhé etapě obsazena,

a k tomu bylo na několika místech stále přítomno německé obyvatelstvo, které nebylo v tu chvíli možné odsunout, aby se nepozastavila průmyslová výroba. Pohraničí osídlovali Slováci, Maďaři, Ukrajinci a Romové. Jako zvláštní skupinu popisuje Iva Heroldová reemigrované pohraniční Čechy a Slováky. Češi a Slováci zde byli nasazeni jako pracovní síly po odsunu německého obyvatelstva. Reemigranti českého a slovenského původu se považují za účastníky třetí etapy osídlování, která se uskutečnila mezi lety 1947–1949. Když česká vláda uzavřela dohodu s rumunskou vládou o emigraci, ze strany rumunské vlády neměli povoleno reemigrovat majetnější obyvatelé. Z banátských vesnic v Podunají se čeští reemigranti nejčastěji nacházejí v severozápadních a severovýchodních Čechách a na Moravě. Kromě toho, že se Iva Heroldová zaměřovala i na další země, odkud zpět reemigrovali Češi (Bulharsko, Rakousko atd.), zabývala se také celkovými problémy reemigrantů. V důsledku oddalování reemigrace se jim nedostalo množství jim přislíbeného hospodářství, protože bylo přidělováno osídlencům z vnitrozemí, a tak mezi nimi po příjezdu reemigrantů docházelo ke konfliktům. Dalším problémem bylo, že na novoosídlence ostatní nahlíželi jako na přivandrovalce. Problémem byla také jiná půda, než na kterou byli zvyklí, a tak s ní neuměli tolik hospodařit. Dále to byla schopnost vést zemědělskou usedlost, jelikož byli z domova zvyklí, že pracovali pod vedením někoho, a navíc jednostranně zaměření. Díky provedeným výzkumům se přišlo na to, že se drobní rolníci nejrychleji naučili vést usedlost. Po překonání těchto těžkostí si ale osídlenci zvykli, a dokonce postupem času začali používat větší a specializovanější stroje. Co se týká toho, že se v pohraničí cítili jako cizinci, to se postupem času také u většiny lidí změnilo i snahou nějakým způsobem zakrýt dřívější přítomnost německého obyvatelstva, aby bylo zřejmé, že zde žijí Češi, pokud na to měli finanční prostředky. Také zde prosazovali své zvyky a tradice. Přizpůsobení přírodním poměrům napomohla kolektivizace, která s sebou přinesla změny ve výrobě i ve stavbách usedlostí a obce. Dodnes ale není vyřešena adaptace v oblasti mezilidských vztahů, jelikož to se u jednotlivých etnických skupin liší.

Popisem života rumunských Čechů v Banátu se zabývá kniha *Po stopách Čechů ve východní Evropě* autora Petra Kokaisla a dalších jeho kolegů. Kapitola *Rumunsko* přibližuje způsob založení samotných vesnic v Banátu a zejména v podkapitole *Jazyk* se popisuje vývoj českého jazyka v této oblasti a přebírání rumunských výrazů. Autor tvrdí, že rumunští Češi mají menší slovní zásobu než samotní Rumuni, a také že se v této oblasti používá celá řada archaických slov, která jsou převzata zejména z němčiny. Protože banátské vesnice

osídlovali kolonisté, kteří pocházeli z jiných regionů, dostala se s nimi do šesti banátských vesnic různá nářečí. Jejich jazyk byl ovlivněn také okolními etnickými skupinami, což se projevuje především vlivem rumunštiny, srbštiny, němčiny a v malém množství i maďarštiny. O spisovnou češtinu se zasloužili zejména katoličtí faráři z Čech a čeští učitelé. Díky spisovné češtině poté docházelo k ústupu rysů staré obecné češtiny. Vliv okolních etnických menšin nebyl rovnoměrný. S největším rumunským vlivem se potýkají vesnice Šumice, Eibental, Gerník, Svatá Helena a Bígr. Nejméně ovlivněno je Rovensko.

Zvykům a tradicím se ve své knize s názvem **Rovensko**, věnují Alois Špicel a Václav Šubert. Popisují zde jednotlivé svátky a tradice, které jsou typické pro rumunské Čechy z oblasti Banátu. Jako první zde zmiňují Štědrý den a Nový rok. Ke Štědrému dni se pojí půst a zejména děti tak byly vedeny, aby poté večer mohly spatřit zlaté prasátko. V průběhu dne vykonávají jak muži, tak ženy různé činnosti, aby se jim v následujícím roce dařilo. Například hoši chodí *ovazovat ovocné stromy, aby lépe rodily*, nebo hospodyně s dcerou sypaly krmení slepicím do řetězu, aby snášely na jedno místo, neutekly z domácnosti, a aby se jim celkově v budoucnu dařilo. Součástí Štědrého dne tvoří také úklid, vaření a celková příprava na štědrovečerní večeři i vánoční dny. Štědrovečerní specialitou, která je podle Špicla a Šuberta typická zejména pro Rovensko, je pečení kuby, který se připravuje hlavně z hub. Následuje zdobení vánočního stromku, utajované před dětmi. V dnešní době se stromek zdobí především cukrovím, ale dříve, při nedostatku cukroví, se k jeho zdobení používaly například jablka nebo ořechy. Rovensko se od ostatních obcí odlišuje tím, že stromek tu po večeři přináší andělíček. O půlnoci se chodí na bohoslužbu, která probíhá v kostele, a zpívají se zde vánoční písně a koledy. V dřívějších časech chodili muži na bohoslužbu do obecního domu, kde se dříve hrávaly například i karty (mohlo jít o zisk; ten nejprve představovaly ořechy, později i mince). Na Silvestra si lidé popřejí nový rok a v průběhu dne se zpívají různé tradiční písně. Masopust v minulosti trval několik dnů (od neděle do úterý), v současnosti jde o záležitost zejména úterka. V tento den bývají zvykem různé denní aktivity pro děti a také výzdoba některých domů. Během dne se muži přestrojí za medvědy a tako maskování poté procházejí vsí. Obvykle se nakonec všichni přesunuli do kulturního domu, kde se tancovalo a docházelo zde i na jiné zvyklosti. Součástí masopustu se stal také tzv. tanec okolo stolku. Velikonoce jsou nejvýznamnějším křesťanským svátkem. Začínají Zeleným čtvrtkem, kdy se vaří zeleninová polévka a chodí se do kostela. O Velkém pátku se lidé ještě před svítáním omývají studenou vodou. Děti zde řehtají v neděli

ráno. Řehtač je předmět, který vyrobili rodiče nebo místní řemeslníci svým dětem z tvrdého dřeva, a ty ho poté tlačily před sebou. Řehtači jsou chlapci rozdělení do různých skupin, kteří obcházejí domy, zpívají koledy, za což poté dostanou vajíčka, sladkosti a peníze. Nakonec se všechny skupiny sejdou a společný „výdělek“ si mezi sebou rozdělí. Co se týká koledování, koleduje se zde v pondělí ráno, kdy chodí s pomlázkou (prutem ze šípkového keře) a vinšují svým příbuzným. Dožínky jsou pro obyvatele Rovenska velmi důležitá zvyklost, protože lidé jsou stále závislí na zemědělské půdě a polní úrodě, a tak v kostele při bohoslužbě vyjadřují své poděkování. Také se pletou pšeničné věnce, které se dávají na kříže v obci. Posvícení se v Rovensku slaví 11. listopadu, ve svátek svatého Martina, kdy byl vysvěcen rovenský kostel. Posvícení se slaví vždy v neděli a žádné oslavy neprobíhají během pracovního týdne. Lidé z vesnice a okolí přijedou do Rovenska už v sobotu večer a následně se v neděli koná svatá mše. Slaví se do večerních hodin. Autor v knize zmiňuje také námluvy a svatbu, která pro obyvatele Banátu představuje velmi významnou událost. Dnešní podoba se však odlišuje od dřívějších časů. Při svatbě se mimo jiné dávají manželům věcné nebo finanční dary. Křtiny (dítěti se hledá kmotr hlavně z příbuzenstva) a pohřby (nebožtík zůstává položen v rodinném prostředí na lavici a je možné ho pohřbít až po třech dnech, kdy se prokáže, že nejsou žádné jiné pochybnosti o příčině úmrtí), jsou také významnými událostmi pro rovenské obyvatele. Autor ve své knize také zmiňuje tradici hledání pokladu, která se váže k pověsti o loupežnících, kteří ukryli poklad v Rovensku.

Život Čechů v Banátu zachycuje Petra Dobruská ve své knize *Češi v Banátu*, ve které jsou popsány putování Čechů do hor a také návrat potomků zpět do České republiky. Kniha pojednává o jednotlivých banátských vesnicích, o jejich vzniku a také o tradicích, které zde vznikly a dodnes se tu dodržují. Vystupují zde dvě hlavní postavy, které popisují svou cestu do Banátu, kde se zastaví v každé ze šesti vesnic a formou rozhovorů zde komunikují s místními lidmi, kteří jim vyprávějí mnohé příběhy o svých tradicích a zvyklostech. Vesnice, na které se Petra Dobruská zaměřuje, jsou Eibentál, Gerník, Svatá Helena, Rovensko, Šumice, Bígr a Oršava. Zmíněné vesnice se nacházejí nad řekou Dunajem a jejich většinové obyvatelstvo je českého původu. Rumuny jsou Češi nazýváni „pemi“, což znamená obyvatelé českých zemí, což je odvozeno od slov „boemi“, „boemieni“.

4 Teoretická východiska

4.1 Etnicita

Termín *eticita* jako první užil roku 1953 americký sociolog David Riesman. Samotné slovo *etnický* je ale starší, jelikož pochází z řeckého *ethnos*, což původně znamenalo pohan nebo barbar. V tomto smyslu jej angličtina využívala od poloviny 14. až do poloviny 19. století. Postupem času se však začal smysl tohoto slova měnit a přikláněl se spíše k „rasovým“ charakteristikám. V období druhé světové války se ve Spojených státech amerických užíval termín *ethnics* jako označení pro Židy, Iry, Italy a další, kteří byli tehdejší společností považováni za méněcenné vůči skupině WASP, tedy bílým anglosaským protestantům. Kromě Webera se jiní zakladatelé sociologie a sociální antropologie pojmem příliš nezabývali. Pojmy jako etnické skupiny a etnicita se začaly prosazovat od 60. let 20. století v anglofonní sociální antropologii, ale jen zřídka se jejich definicemi někdo zabýval. Pokud se jedná o běžný jazyk, slovo etnicita zde označuje například *rasové vztahy* nebo *problémy menšin*. Pokud jde ale o sociální antropologii, odkazuje zde k aspektům vztahů mezi určitými skupinami, které jsou vnímány jako kulturně odlišné nejen svými vlastními členy, ale také ostatními.⁷

Význam slova etnicita se do jisté míry shoduje s kategorií národ, ale s důležitými rozdíly. Slovo etnicita se užívá, pokud se jedná o populaci, která žije mimo tzv. vyspělý svět. Zároveň ale tato populace nemá vlastní stát. Jak již bylo výše zmíněno, původně se toto slovo používalo k označení pro domorodé populace a migranty a mělo nahradit znehodnocené pojmy jako *rasa* a *kmen*. Slovo *etnikum* je obecně vnímáno jako politicky korektnější i navzdory určitým pochybnostem. Některými je tento pojem, jakožto přihlášení se k etnické příslušnosti, vnímán jako součástí základních lidských práv. Jiní jsou zastánci názoru, že termín etnicita byl ve velké míře politicky zneužíván a je třeba k němu přistupovat kriticky. Etnicitu tedy nelze přesně definovat, dá se ovšem pochopit z různých perspektiv. Každý ji totiž může vnímat jinak vzhledem k jeho situaci, to znamená buď pozitivně anebo negativně.⁸

⁷ ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-053-7.

⁸ Národ, etnikum, identita – slovníček pojmů. *Moderní dějiny* [online]. [cit. 2022-10-16] 2017. Dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/narod-etnikum-identita-slovnicek-pojmu/>.

4.2 Menšina

Definice menšiny nemusí být zcela jasná. Z kořene slova lze odvodit, že menšina značí méně početnou část obyvatel státu nebo další jiné ohraničené jednotky. Národnostní menšina má ale poněkud odlišný význam. Společností je tento výraz považován za znevýhodnění oproti jiné většině. Proto je v definicích národnostní menšiny vytčeno nedominantní postavení. Zpravidla menšina početně vyčnívá na území jednoho státu, to ale může způsobit určité komplikace. Pokud chtějí být příslušníci etnické skupiny nazýváni národnostní menšinou, jejich podmínkou je mít státní občanství daného státu.⁹

Jednotlivé menšiny vyčnívají na základě odlišností. Hlavním ukazatelem je jazyk, následují náboženská příslušnost, historické povědomí, rasová příslušnost nebo jejich původnost osídlení oblasti.¹⁰

Etnické menšiny se podle Šatavy rozdělují do čtyř skupin. Rumunští Češi zapadají do skupiny „státních národů“, to znamená, že žijí mimo svou rodnou zemi v jiném státě.¹¹

Rumunští Češi byli již od svého příchodu do Banátu izolováni od okolních vesnic, zejména kvůli hornatému terénu. S ostatními sousedy se výjimečně scházeli na poutích a trzích. Díky přírodním podmínkám tedy docházelo k vývoji českých osad samostatně.¹² Podle Kokaisla dodnes mohou být rumunští Češi v Rumunsku považováni za „přistěhovalce“.¹³

4.3 Migrace

Migraci lze definovat jako prostorové přesídlení osob přes hranice, které souvisí se změnou bydliště. Usídlení v jiné zemi může být na kratší nebo delší dobu, případně natrvalo. Příčinami migrace bývají zdroj obživy a energie, problémy působené přírodními vlivy, společenské konflikty nebo inovace. Migrace je spojena s existenčními podmínkami, v jakých se člověk v dané zemi nachází. Tyto podmínky mohou být ekologické, ekonomické, kulturní a sociální. Existence migrace je spjata s počátkem vzniku národních států, což se

⁹ ŠATAVA, Leoš. *Etnicita a jazyk: teorie, praxe, trendy: čítanka textů*. Brno: Tribun EU, 2013. Librix.sk. ISBN 9788026305170.

¹⁰ KOKAISL, P. *Etnické minority v Evropě*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2014. ISBN 978-80-213-2524-1, s. 14.

¹¹ ŠATAVA, Leoš. *Etnicita a jazyk: teorie, praxe, trendy: čítanka textů*. Brno: Tribun EU, 2013. Librix.sk. ISBN 9788026305170.

¹² SECKÁ, Milena. Češi v rumunském Banátu. In: *Češi v cizině: č. 8*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku Akademie věd ČR, 1995, s. 95-96

¹³ KOKAISL, Petr. *Etnické minority v Evropě*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2014. ISBN 978-80-213-2524-1, s. 31.

dělo v 16.-17. století. V této době bylo utváření států spojeno se vznikem centrální vlády, s definicí státního teritoria a s vybíráním daní. Účelem všech těchto aspektů bylo připoutání obyvatelstva k danému teritoriálnímu celku, kde již probíhal určitý typ vládnutí.¹⁴

Migrace je pojímána jako komplexní jev, v jehož rámci dochází k pohybu osob z jednoho území do druhého, po kterém následuje změna bydliště (zaměstnání) v dané oblasti. Migrace také znamená změnu fyzického a sociokulturního prostoru.¹⁵ Lidé reagují na vzniklé problémy a nedostatky v dané zemi, které jsou způsobeny zvýšením počtu populace.¹⁶

4.3.1 Push a pull faktory

Lidé jsou donuceni migrovat pomocí tzv. push a pull faktorů. Jedná se o určité síly, v důsledku jejichž působení jsou lidé nuceni opustit svou zemi. Tyto síly mohou být politického, kulturního, ekonomického nebo environmentálního rázu. Push – faktory obyvatele donutí odejít z místa bydliště. K důvodům se řadí nedostatek pracovních míst, špatná lékařská péče, přírodní katastrofy atd. Pull – faktory se vyskytují zejména ve vyspělých státech a jsou opakem push faktorů. Lidé jsou působením pull – faktorů přitahováni do jiného místa. Příkladem jsou lepší pracovní příležitosti, lepší životní podmínky, náboženská nebo politická svoboda, vzdělání, bezpečnost atd.¹⁷

4.3.2 Mezinárodní migrace

Co se týká pojmu *mezinárodní migrace*, v současné době zde neexistuje jednotná teorie, která by v sobě obsahovala vysvětlení jejích příčin, důsledků a průběhů. Podle Drbohlava a Uherka je migrace určitý proces, který je řízen vnitřními a vnějšími faktory. Proto jsou teorie na toto téma rozdílné, neboť vznikly samostatně v různých dobách s rozdílnými přístupy.¹⁸

¹⁴ Soudobé poznatky a teoretické přístupy k migraci. *Metodický portál* [online]. 2010 [cit. 2022-10-16]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/g/9445/SOUDOBÉ-POZNATKY-A-TEORETICKE-PRISTUPY-K-MIGRACI.html>.

¹⁵ CORMOS, Viorica Cristina. The Processes of Adaptation, Assimilation and Integration in the Country of Migration: A Psychosocial Perspective on Place Identity Changes. *Sustainability* [online]. 2022, 2022(14), 22 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://www.mdpi.com/2071-1050/14/16/10296>.

¹⁶ Soudobé poznatky a teoretické přístupy k migraci. *Metodický portál* [online]. 2010 [cit. 2022-10-16]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/g/9445/SOUDOBÉ-POZNATKY-A-TEORETICKE-PRISTUPY-K-MIGRACI.html>.

¹⁷ KRISHNAKUMAR, P., INDUMATHI, T. PULL AND PUSH FACTORS OF MIGRATION. *Global Management Review*, 2014, 8.4.

¹⁸ DRBOHLAV, Dušan, ed. *Ukrajinská pracovní migrace v Česku: migrace – remittance - (rozvoj)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2995-7, s. 203.

Motivem migrace je kromě ekonomické stránky také únik před hrozbami. Migrace je určitým demografickým problémem s probíhajícím zalidňováním nebo vylidňováním určitého území. U migrujícího dochází k procesu změny identity v důsledku určitých změn a fází v průběhu migrace. Těmito nevyhnutelnými procesy jsou zejména adaptace, asimilace a integrace, které působí na člověka, a tím se také později mění jeho identita.¹⁹

Navzdory různým teoriím lze prohlásit, že lidé migrují z místa na místo s určitou nadějí. Doufají ve zlepšení svých životních podmínek.²⁰ To se dá aplikovat i na rumunské Čechy, kteří emigrovali z českých zemí do oblasti Banátu s příslibem určitých výhod.²¹ Dalšími důvody migrace u rumunských Čechů byly podle Secké přelidňenost, s čímž souvisela také nezaměstnanost, touha po lepších materiálních podmínkách a další osobní problémy, které s sebou nesli.²² Podle Vaculíka byli Češi velmi hrdí na svůj národ, a takto silná idealizace vedla poté k reemigraci zpět z Banátu do tehdejšího Československa.²³ Podle Secké vedla k reemigraci Čechů z Banátu motivace zlepšit své životní podmínky a sociální postavení.²⁴

4.4 Národ

Slovo *národ* označuje uvědomělé a osobité kulturní a politické společenství, které je utvářeno společnými dějinami a společným územím. Národ se vyznačuje jako trojrozměrný pojem, a je tedy tvořen třemi hledisky, a to psychologickým, kulturním a politickým. Co se týká kulturního, jedná se zde o společný spisovný jazyk, společné náboženství nebo společnou dějinnou zkušenost. Politické hledisko se vyznačuje vlastním státem, federací či autonomií, pokud se jedná o více národnostní stát. Poslední psychologické hledisko se vyznačuje subjektivním vědomím jednotlivců v jejich příslušnost k určitému národu. Každý má jinak silné národní uvědomění. Jestliže má jedinec silné národní uvědomění a dle toho

¹⁹ CORMOS, Viorica Cristina. The Processes of Adaptation, Assimilation and Integration in the Country of Migration: A Psychosocial Perspective on Place Identity Changes. Sustainability [online]. 2022, **2022**(14), 22 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://www.mdpi.com/2071-1050/14/16/10296>

²⁰ What is migration?. *Our migration story* [online]. [cit. 2022-10-23]. Dostupné z: <https://www.ourmigrationstory.org.uk/about/what-is-migration.html>.

²¹ ŠPICEL, A., ŠUBERT, V. *Rovensko. 2., dopl. vyd.* [Česko: s.n.], 2007. ISBN 978-80-260-5169-5, s. 6

²² SECKÁ, Milena. Češi v rumunském Banátu. In: Češi v cizině: č. 8. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku Akademie věd ČR, 1995, s. 105–106.

²³ VACULÍK, Jaroslav. Poválečná reemigrace balkánských Čechů a Slováků. In *Studia Balkanica Bohemo - Slovaca* 4. Brno: Masarykova univerzita Brno, 1995. ISBN 80-210-1158-0, s. 207–214.

²⁴ SECKÁ, Milena. Migrace Čechů z Rumunska do České republiky (bývalé ČSFR) a vývojové aspekty jejich adaptačního procesu. *Český lid*, 1993, s. 177–184.

se tak i chová, jedná se o vlastenectví. Pokud je intenzita národního uvědomění u jedince natolik silná, že má kvůli tomu spory se zájmy jiných, nebo celkově s existencí jiných národů, jedná se o nacionalismus. To je způsobeno intenzitou styků, nápodobou a také donucením.²⁵

Na základě prací a studií různých autorů lze dospět k závěru, že každý vnímá pojem *národ* odlišně. V angličtině v 18. století termín *nation* označoval určitou skupinu obyvatel, kterou řídí stejná vláda (panovník) a jež také následuje stejné zákony. Podobným způsobem byl definován *la nation* v prvním vydání francouzského encyklopedického díla *Grande Encyclopédie*. Později se ale ve druhém vydání k definici navíc připojil společný jazyk. Naopak v německém jazyce označoval pojem *na nation* zejména společnou kulturu a jazyk, a někde také společnou historii. V českých zemích definoval pojem *národ* Jan Amos Komenský, a to v 50. letech 17. století. Národ v jeho pojetí označoval skupinu lidí, kteří mají stejné dějiny, žijí na stejném území, mluví stejným jazykem a vyznávají lásku ke své vlasti.²⁶

Národy lze rozdělit na typ evropský a americký. Zatímco evropské národy opírají svou existenci o psychologické a kulturní hledisko, což později předcházelo utvoření politického hlediska, v Americe státy vznikaly bez kulturního hlediska, kde sjednotili více různých etnických skupin.²⁷

V poslední době badatelé pojmají národ jako kulturní konstrukt. Lidé se ztotožňují s národem určitými emotivními prvky. Podle psychologů se „*emotivní vazby k národu rodily v podmínkách socializace a silily tam, kde se jedinec cítil nejistý a ohrožený vnějšími okolnostmi v dobách krize*“. Eugen Lemberg považoval emocionální vazby k národu za výsledek nadřazenosti skupin vůči jiným skupinám, a tak se poté objevily pocity méněcennosti.²⁸

4.5 Kultura

Význam slova *kultura* původně pochází z latiny, kdy *colo* znamená *vzdělávat, pěstovat* a *cultura* značí vzdělávání, pěstování. Proto bylo slovo *kultura* dříve spjato se

²⁵ Národ. *Sociologická encyklopedie* [online]. [cit. 2022-10-16]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/N%C3%A1rod>.

²⁶ HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-010-0.

²⁷ Národ. *Sociologická encyklopedie* [online]. [cit. 2022-10-16]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/N%C3%A1rod>.

²⁸ Národ jako kulturní konstrukt? *Lidé města* [online]. 2005(7) [cit. 2022-10-23]. Dostupné z: <https://lidemesta.cuni.cz/LM-601.html>.

zemědělstvím (obděláváním půdy). Poté ale M. Tullius Cicero roku 45 př. n. l. pojmenoval filozofii *kulturou ducha*. Od té doby se slovo *kultura* pojí i s charakteristikou lidské vzdělanosti. Taktéž se odlišovali ti, kteří měli tendenci se vzdělávat a zdokonalovat, a mířili tak k vyšší sociální a individuální identitě, na rozdíl od těch, kteří stagnovali v tzv. filozofické nevědomosti. Kultura bávala považována za určité posouvání lidských schopností. V období renesance a humanismu došlo k oživení slova *kultura* a získalo také novou funkci. Kultura začala pojímat člověka jako tvůrce kultury, *jejímž prostřednictvím neustále překračuje kruh svých existenčních možností a přetváří tak přírodu i sebe sama*. Samuel von Pufendorf poté ke kultuře připojil i všechny lidské výtvořky, mezi něž se řadí jazyk, morálka, věda, zvyk oblékání, způsob bydlení, společenské instituce. Definice kultury dnes zní: „jedna z centrálních kategorií spol. věd, ve svém nejširším pojetí vyjadřující specif. lidský způsob organizace, realizace a rozvoje činnosti, objektivovaný ve výsledcích fyzické a duševní práce“.²⁹

Tylor vymezil kulturu jako určitý celek, který v sobě zahrnuje víru, umění, znalosti, morálku, právo, zvyky a další schopnosti, které si člověk osvojil ze společnosti, v níž žije. Lidé se vymezují kulturními tradicemi, mezi něž patří společný jazyk, zvyky a přesvědčení, které odlišují jejich společnost od ostatních.³⁰

Identita jedince vzniká v závislosti na prostředí, ve kterém se nachází, a také na skupině, do níž se řadí. Identita je tedy utvořena poté, kdy je jedinec v aktivním kontaktu se společností. Samotná identita migranta je ovlivněna okolními jedinci, se kterými má vztah a je s nimi v kontaktu, a kde poté dochází k výměně pohledů, názorů, informací a jednotlivých přesvědčení. Změna identity migranta má počátek v samotném rozhodnutí odejít do zahraničí. Faktory, které se následně podílejí na změně identity, jsou odloučení, izolace ve společnosti, vztahy, které udržuje se svou původní zemí atd. Tyto změny jsou u daného migranta kompenzovány různými jinými možnostmi a příležitostmi v zemi. Migrant tedy musí projít fázemi adaptací, asimilací a integrací, aby všechny tyto změny mohl využívat.³¹

Adaptace je pojímána jako první krok k integraci do nové společnosti. Adaptací se rozumí začlenění jedince do existující společnosti a přizpůsobení se určitým způsobem jejich

²⁹ Kultura. *Sociologická encyklopedie* [online]. [cit. 2022-10-16]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kultura>.

³⁰ What is culture?. *Palomar.edu* [online]. 2006 [cit. 2022-10-23]. Dostupné z: https://www2.palomar.edu/anthro/culture/culture_1.htm.

³¹ CORMOS, V.C. The Processes of Adaptation, Assimilation and Integration in the Country of Migration: A Psychosocial Perspective on Place Identity Changes. *Sustainability* **2022**, *14*, 10296. <https://doi.org/10.3390/su141610296>.

hodnotám a pravidlům. Jedinci obvykle před samotnou migrací zhodnotí zemi, do které chtějí migrovat, a podle toho se rozhodnou, nakolik jim daná země vyhovuje. Jedinec se snaží přizpůsobit se normám v dané zemi, ale zároveň má snahu udržet si své kulturní postavení v jiných oblastech.³²

Asimilace je fáze, kdy si migrant po vstupu do jiného prostředí země migrace osvojuje vztahy, normy a hodnoty. Asimilaci lze pojímat také jako formu integrace do určité sociální skupiny. Kulturní asimilace se vyznačuje tím, když jedinec přijme kulturní charakteristické rysy druhé skupiny, a sám své ztrácí. Projevuje se chováním, změnou hodnot, přesvědčení a postojů.³³

Při asimilaci jsou lidé ochotni se určitým způsobem identifikovat s druhou skupinou a zároveň se oni sami vzdají své původní neboli první kultury. Separace je opakem asimilace, kde lidé upřednostní svou původní kulturu před novou. Integrace je poté přijetí obou skupin a marginalizace spočívá v odmítnutí obou kultur. Proces asimilace má určité fáze. V té první dochází k uspokojení primárních potřeb, mezi něž se mohou řadit například zaměstnání a bydlení. Poté, ve druhé fázi, dochází k přijímání kulturních a sociálních prvků, což jsou zvyky, strava nebo jazyk. V poslední fázi jedinec upouští od svých původních praktik a zvyků.³⁴

Nejpodstatnějším prvkem národní identity je podle Gecseho jazyk. Rumunští Češi si v každé vesnici vytvořili vlastní dialekty, jimiž se odlišovali od ostatních. Jazyk rumunských Čechů značně ovlivnili kněží a učitelé pocházející z Čech, a také jiné jazyky, se kterými se rumunští Češi v průběhu svého života setkali. Vlivem rumunštiny a němčiny do slovníku češtiny přibyla různá nová slova.³⁵

K udržení národní, nebo také kulturní identity napomáhaly rumunským Čechům hudba, tanec, umění, oděv, jídlo a také udržování náboženských svátků. V jejich hudební kultuře se nacházejí především náboženské a lidové písně. Na hudbě si rumunští Češi velmi zakládají. Děti si dříve vyráběly různé hudební nástroje ze dřeva, postupem času zde vznikly také kapely. Dalším faktorem, který udržel národní povědomí rumunských Čechů, byl tanec. Taneční folklor zahrnuje několik druhů tanců (především valčík, polku, tango). Výtvarné

³² CORMOS, V.C. The Processes of Adaptation, Assimilation and Integration in the Country of Migration: A Psychosocial Perspective on Place Identity Changes. *Sustainability* **2022**, *14*, 10296. <https://doi.org/10.3390/su141610296>.

³³ Tamtéž.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ GECSE, Desideriu. *Historie českých komunit v Rumunsku*. V Praze: Herrmann, 2013. ISBN 9788087054314, s. 323.

umění je také součástí jejich kulturní identity, a přestože se rumunští Češi museli potýkat s nejrůznějšími těžkostmi a problémy života v izolovaných vesnicích, našli se zde tací, kteří svůj čas a myšlenky ztvárnili do podoby obrazu nebo jiného uměleckého díla. Proto se zde rozvinula i umělecko-řemeslná práce (zejména v Eibentálu).³⁶

Rumunští Češi si do Banátu přinesli české zvyky a tradice, jež se snažili udržovat. Jejich povědomí o českém národě zůstalo dodnes silné. V Banátu byli čeští učitelé, kněží a také sousedské kolektivy. To vše napomáhalo udržovat morálku a zvyklosti české kultury. Jazyk spolu s duchovní kulturou zůstaly s pár výjimkami v původní podobě. Rumunští Češi neměli zájem o změny ve svých tradicích, museli se však adaptovat na okolní podmínky. Přizpůsobili se jim jak stylem oblékání, tak způsobem obživy.³⁷

³⁶ GECSE, Desideriu. *Historie českých komunit v Rumunsku*. V Praze: Herrmann, 2013. ISBN 9788087054314, s. 332–341.

³⁷ SECKÁ, Milena. Češi v rumunském Banátu. In: *Češi v cizině: č. 8*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku Akademie věd ČR, 1995, s. 107–108.

5 Praktická část

5.1 Banát

Největší část českého obyvatelstva žije při Dunajské soutěsce, což je *geografický útvar na jihozápadním okraji Rumunska, kde se Dunaj probíjí skrze karpatský masiv. K jejímu severnímu břehu spadají příkré srázy pohoří Lokva a Almáz. Rozprostírá se v délce 135 km podél rumunsko-srbské hranice...*³⁸

V dnešním Banátu jsou hospodářské a sociální poměry ovlivňovány zejména přírodními podmínkami, historickým prostředím, ale také vzdáleností. Pohoří, kde se české vesnice nacházejí, se nazývá Karpaty. Rumunští Češi mají proto mezi jednotlivými vesnicemi špatnou dostupnost. Ve výšce 400–700 metrů nad mořem se zde nachází pahorkatina a hornatina, které mají značný vliv na členitost krajiny. Oblastí protéká řeka Dunaj. Okolí obklopují zejména listnaté lesy, které byly kolem českých vesnic vykáceny. Gerník se Svatou Helenou jsou krasové oblasti, kde se nacházejí jeskyně a skaliska. Podnebí se podobá českému, rozdíl spočívá jen v teplotních výkyvech, které se zde pohybují v rozmezí od - 25 °C až po + 35 °C. Vesnice, které se nacházejí v nižší nadmořské výšce, trápí sucho. Naopak vesnice ve vyšší nadmořské výšce se musejí potýkat od listopadu do dubna s pokrývkou sněhu.³⁹

V Banátu se v průběhu času vyvíjel počet obyvatel, který byl ovlivněn zejména migracemi. Postupem času se k české národnosti v Rumunsku hlásilo čím dál méně lidí. Hlavním důvodem byla reemigrace Čechů zpět do své vlasti. Posledním ukazatelem bylo sčítání lidu roku 2011, kdy se k české národnosti přihlásilo přibližně 2500 osob. Tento údaj není ovšem brán z území celého Rumunska, ale pouze z Banátu bylo 80 % těchto přihlášených obyvatel.⁴⁰

³⁸ GECSE, Desideriu. *Historie českých komunit v Rumunsku*. V Praze: Herrmann, 2013. ISBN 9788087054314, s. 11.

³⁹ SVOBODA, Jaroslav. *Historie–stručné dějiny krajanů v rumunském Banátu a další zajímavé informace o jejich životě*. 2006 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://www.mzv.cz/bucharest/cz/krajane/historie.html>.

⁴⁰ Tamtéž.

5.2 Historický úvod

5.2.1 Počátky osídlení rumunského Banátu

Během 14. a 15. století Turci dobyli území Banátu, který se pak stal součástí Osmanské říše. Počátkem 18. století, konkrétně roku 1716 započala válka mezi Osmanskou říší a Habsburskou monarchií. Tento konflikt byl vyprovokován průnikem tureckých vojsk do habsburských provincií přes řeku Sávu. Netrvalo dlouho a habsburská vojska zvítězila. Roku 1718 Turci z donucení podepsali Požarevacký mír, kterým skončila jejich nadvláda v Banátu. Kvůli Požarevackému míru se Banát i Srbsko s Bělehradem připojili k Rakousku. Na počátku se v Banátu nacházelo celkem šest krajů a 13 okresů. Rakouský císař dal Banát na starost vojenské správě, která byla podřízena Dvorské válečné radě a Dvorské komoře. Následně se v roce 1751 Banát dostal pod civilní správu. Zákonem zde byla roku 1754 ustanovena tzv. Vojenská hranice, kde se vybuďovalo tzv. hraniční pásmo, kam poté bylo nutné přiřadit vojenské oddíly, které by sloužily k obraně území před tureckými útoky.⁴¹

V oblasti v tomto období probíhal intenzivní proces kolonizace, který byl podporován samotnými habsburskými císaři. V 18. století, těsně před ustanovením Vojenské hranice, byl vydán kolonizační patent Marie Terezie, který se stal příležitostí pro mnoho kolonistů. Vydávali se především do úrodných oblastí ležících v nížině.⁴² Do Banátu imigrovali ze západu a severu Němci (saští a švábští), dále Bulhaři, Slováci, Maďaři. Severně od řeky Nery se v 18. století usídlili Němci ze Štýrska, Alsaska a Tyrolska a dále Chorvati (Karašované).⁴³ Důležitý mezník představuje rok 1778, protože tehdy se Banát stal součástí Uher a v roce 1779 byl rozčleněn do tří tzv. žup: Torontál, Karaš a Temeš. V Banátu bylo v průběhu 18. století založeno množství vesnic.⁴⁴

Za vlády Karla VI. vzniklo v Banátu 28 obcí. Dále bylo díky panovníkům Marii Terezii a Josefu II. založeno 87 obcí. Jednačtyřicet z nich bylo čistě německých, ve 34 převažovalo německé obyvatelstvo, a ve zbylých 12 obcích žila odlišná etnika, mezi něž se řadili také Češi.⁴⁵

⁴¹ GECSE, Desideriu. *Historie českých komunit v Rumunsku*. V Praze: Herrmann, 2013. ISBN 9788087054314, s. 15, 26.

⁴² HEROLDOVÁ, Iva. Čeští reemigranti z rumunského Banátu. *Český lid*, 1983, 240-244.

⁴³ SVOBODA, Jaroslav. *Historie–stručné dějiny krajanů v rumunském Banátu a další zajímavé informace o jejich životě*. 2006 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://www.mzv.cz/bucharest/cz/krajane/historie.html>.

⁴⁴ GECSE, Desideriu. *Historie českých komunit v Rumunsku*. V Praze: Herrmann, 2013. ISBN 9788087054314, s. 26–27

⁴⁵ Tamtéž.

Navzdory postupnému osídlování Banátu kolonisty zůstala oblast mezi řekami Dunajem a Nerou na jihu Almážských hor neobydlena. Toto území bylo Vojenskou hranicí, která nebyla hospodářsky využita, jednalo se především o významné strategické místo. Postupem času sílily tlaky na osídlení a hospodářské využití tohoto území. Do této oblasti byli Uherskou dvorskou kanceláří vybráni právě Češi, protože šlo o šikovné a pracovité zemědělce.⁴⁶

Ve 20. letech 19. století proběhla první vlna české migrace. Byla zprostředkována za pomoci dřevařského podnikatele.⁴⁷ Jmenoval se Magyarly a v oblasti Nové Moldavy měl pronajaté lesy od vojenských úřadů. Magyarly podepsal tzv. kolonizační smlouvu s vojenskými úřady Valašsko-ilyrského pluku. Následně byly do Čech posláni placení Magyarlyho agenti, a to s cílem do této oblasti přilákat pracovní síly, především dřevaře, kteří by zde vytěžili lesy kolem Dunaje. Tito agenti Čechům pozitivně nastínili výhody kolonizace a situace v Banátu.⁴⁸ Českým krajským úřadům byly poslány kolonizační podmínky, obsahující příslib rodinám, které se přestěhují. Každé rodině bylo slíbeno necelých sedm hektarů půdy, z toho přibližně pět pro orání a dva pro pastvu, bylo jim nabídnuto dřevo určené na stavbu a palivo, osivo po dobu jednoho roku, pro dvě rodiny pár volů, vůz a nářadí, to všechno zdarma. Dále jim bylo přislíbeno osvobození od vojenské služby po dobu 10 let, domácnosti nemusely platit pozemkovou daň po dobu pěti let za půdu neporostlou lesem a 10 let za půdu porostlou. Součástí balíku výhod byl i finanční dar ve výši 3–6 krejcarů, tato částka byla uzpůsobena počtu členů v rodině, a to za podmínky, že se přistěhovalci do 10 let od jejich příchodu stanou vojáky z povolání a budou povinni vykonávat vojenskou pohraniční službu.⁴⁹

Čechy nabídka zaujala, a tak se vydali z Čech do této oblasti. Kolonizace probíhala po řece Dunaji.⁵⁰ Přestěhovalci dostali jako cestovní doklad pas „Enlass–Schein“, a také měli předložit potvrzení o tom, že prodali svůj majetek v Čechách.⁵¹ Díky Magyarlymu vznikla roku 1823 vesnice s názvem Svatá Alžběta a následujícího roku vesnice Svatá Helena.⁵²

⁴⁶ HEROLDOVÁ, Iva. Čeští reemigranti z rumunského Banátu. *Český lid*, 1983, s. 240-244.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ GECSE, Desideriu. *Historie českých komunit v Rumunsku*. V Praze: Herrmann, 2013. ISBN 9788087054314, s. 34.

⁴⁹ ŠPICEL, A., ŠUBERT, V. *Rovensko. 2., dopl. vyd.* [Česko: s.n.], 2007. ISBN 978-80-260-5169-5, s. 6.

⁵⁰ GECSE, Desideriu. *Historie českých komunit v Rumunsku*. V Praze: Herrmann, 2013. ISBN 9788087054314, s. 34.

⁵¹ ŠPICEL, A., ŠUBERT, V. *Rovensko. 2., dopl. vyd.* [Česko: s.n.], 2007. ISBN 978-80-260-5169-5, s. 7.

⁵² SVOBODA, Jaroslav. *Historie–stručné dějiny krajanů v rumunském Banátu a další zajímavé informace o jejich životě*. 2006 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://www.mzv.cz/bucharest/cz/krajane/historie.html>.

Poté, co se Češi dopravili do horské oblasti, jen s použitím primitivních nástrojů si byli nuceni sami připravit půdu a vykácet stromy. Potýkali se s mnoha problémy, například epidemiemi a nepřáteli. Vesnice obydlené Čechy byly již výše zmíněná Svatá Helena, dále Gerník, Bíger, Rovensko, Eibentál, Nová Ogradena, Šumice.⁵³

Druhá vlna proběhla krátce po té první, ovšem prostřednictvím vojenských úřadů, protože bylo potřeba dalších lidí z pohraničí, aby hájili levý břeh Dunaje před hrozící tureckou expanzí. Češi se tuto příležitost rozhodli využít i z důvodu své nespokojenosti v Čechách, protože zde trpěli bídou, hladem a byli v nepřiměřených hospodářských poměrech s vrchností.⁵⁴ Přibližně roku 1827 zde čeští kolonisté založili vesnice Gerník, Bígr, Rovensko, Frauvižn, Eibentál, Poňaska a také dosídlili Nový Župánek.⁵⁵

Díky tomuto procesu osídlování vznikly na území další vesnice. S oběma vlnami se do Banátu dostalo asi 2000 českých kolonistů. Často šlo o drobné nebo střední řemeslníky, rolníky a chalupníky. Hlavní důvody jejich přestěhování do Banátu byly zejména ekonomické a společenské důvody, a dále jim byly v Banátu přislíbeny úlevy i různé jiné výhody, protože zde platily odlišné zákony a právní normy. Češi v neosídlených oblastech Banátu vykáceli lesy, vymýtili údolí, stráně i kopce a v průběhu desítek let dokázali obdělat tuto krajinu. Od této doby se zde Češi usídlili a situace se ustálila ve druhé polovině 19. století. Těsně před první světovou válkou obyvatel přibývalo.⁵⁶

Banát byl přičleněn k Uhersku v roce 1861. Třetí česká kolonizační vlna byla proto iniciována uherskou vládou. Čeští kolonisté byli poté posláni do již osídlených vesnic.⁵⁷

Poté, co uběhlo deset let od osvobození z vojenské služby, jak již bylo zmíněno výše, stali se rumunští Češi vojenskými pohraničníky. Problém byl však v tom, že už se v této době začala turecká Osmanská říše rozpadat, a tak byla jejich práce v pohraniční oblasti brána jen jako formální. Proto se rumunští Češi začali uplatňovat v zemědělství. Změna ovšem nastala roku 1873, kdy se zrušila Vojenská hranice a tento prostor připadl Uherské koruně. Po tomto roce bylo možné půdu prodávat, odkupovat a dědit. Soukromé zemědělství se zde udrželo až do dnešních dnů, přes to, že se jej pokusili zkolektivizovat vytvořením

⁵³ HEROLDOVÁ, Iva. Čeští reemigranti z rumunského Banátu. *Český lid*, 1983, s. 240–244.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ GECSE, Desideriu. *Historie českých komunit v Rumunsku*. V Praze: Herrmann, 2013. ISBN 9788087054314, s. 36–37.

⁵⁶ SVOBODA, Jaroslav. *Historie–stručné dějiny krajanů v rumunském Banátu a další zajímavé informace o jejich životě*. 2006 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://www.mzv.cz/bucharest/cz/krajane/historie.html>.

⁵⁷ Tamtéž.

družstva ve Svaté Heleně ve druhé polovině 20. století, nakonec však neúspěšně a skončilo krachem.⁵⁸

Rumunští Češi migrovali také samostatně v období od 50. let 19. století do počátku 20. století. Jejich cílem byla převážně velká města, mezi která patřily například Bukurešť, Brašov, Ploešť, Temešvár, Galac. Z hlediska povolání šlo zejména o dělníky, hudebníky, skláře, horníky, řemeslníky, obchodníky.⁵⁹ Většina se zde poté asimilovala s ostatním obyvatelstvem.⁶⁰ Připojením větší části Banátu (společně se Sedmihradskem a Krišanou) k Rumunsku v roce 1919 získali zdejší Češi přezdívku „rumunští Češi“.⁶¹ *V rumunské lidové mluvě jsou nazýváni „pemi“ (slovo odvozené od „boemi, boemieni“ – obyvatelé českých zemí).*⁶² Díky postupnému přesídlování si rumunští Češi vybudovali svou komunitu v okolí. Tento jev se nazývá druhotná kolonizace. Za rok 1992 bylo v župách: Caras-Severin přihlášeno celkem 3623 lidí, v Mehendinti se přihlásilo 990 lidí, v Timisi 402 lidí, v Hunedoaře 125 lidí, v Aradu celkem 218 osob. V Bukurešti se přihlásilo 119 lidí a ve zbylých župách celkem 323. Rumunští Češi migrovali počátkem 20. století také do Jižní a Severní Ameriky, Bulharska a do Srbska.⁶³

5.2.2 Důvody reemigrace Čechů z Rumunska po druhé světové válce.

Reemigrace rumunských Čechů z Banátu do tehdejšího Československa po druhé světové válce byla spojena s tehdejšími etnickými a demografickými podmínkami v Sudetech. V tomto regionu žilo v období Hitlerova vzestupu přibližně 700 000 Čechů a až 3 000 000 Němců. Poté jim bylo z části vyhověno mnichovskou dohodou (1938), kterou následoval Protektorát Čechy a Morava. V období let 1944–1945 pravděpodobnost vítězství Spojenců sílila, a tak spousta Němců, kteří v té době bydleli mimo Německo, opouštěla své domovy. Taktéž ustupovala německá armáda z okupovaných míst. Obdobná situace byla v Sudetech, kdy bylo umožněno Československu, Jugoslávii a Polsku kvůli Postupimské konferenci vyhostit Němce, kteří byli obviněni ze zrady. Sudety poté zůstaly německým

⁵⁸ SVOBODA, Jaroslav. Historie–stručné dějiny krajanů v rumunském Banátu a další zajímavé informace o jejich životě. 2006 [cit. 2022-10-28] Dostupné z: <https://www.mzv.cz/bucharest/cz/krajane/historie.html>.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ GECSE, Desideriu. *Historie českých komunit v Rumunsku*. V Praze: Herrmann, 2013. ISBN 9788087054314, s. 33.

⁶¹ SVOBODA, Jaroslav. Historie–stručné dějiny krajanů v rumunském Banátu a další zajímavé informace o jejich životě. 2006 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://www.mzv.cz/bucharest/cz/krajane/historie.html>.

⁶² DOBRUSKÁ, Petra. *Češi v Banátu*. Druhé vydání, první revidované vydání v Mladé frontě. Ilustroval Ileana SURDUCAN, přeložil Petr SKOŘEPA. Praha: Mladá fronta, 2017. ISBN 9788020446183.

⁶³ SVOBODA, Jaroslav. Historie–stručné dějiny krajanů v rumunském Banátu a další zajímavé informace o jejich životě. 2006 [cit. 2022-10-28] Dostupné z: <https://www.mzv.cz/bucharest/cz/krajane/historie.html>.

obyvatelstvem téměř neosídlené, bylo jich zde už jen přibližně 300 000. Československá vláda proto do této oblasti hledala náhradu, a tak se zaměřila na Čechy žijících v diaspoře, kterým byly přislíbeny určité výhody za to, že se usídlí v Sudetech.⁶⁴

Na výzvu československé vlády k návratu Čechů do tehdejšího Československa po druhé světové válce Češi v Rumunsku reagovali velmi pozitivně. Jedním z důvodů reemigrace byla snaha pozvednout své ekonomické postavení, protože Československo bylo po druhé světové válce na straně vítězných států, a proto bylo o něco vyspělejší než státy ležící na jihovýchod od ČSR. Češi byli hrdí na svůj národ, a tato silná idealizace byla také jedním z podnětů k reemigraci.⁶⁵

A tak mezi lety 1947–1949 rumunští Češi (spolu s rumunskými Slováci a dalšími reemigranty) přesídlili zpět do země svých předků. V Československu měli předem daný cíl usídlit se ve východním, v západním a v jihomoravském pohraničí. Čechů emigrujících z Rumunska bylo zhruba 5000, což odpovídalo přibližně jedné třetině českého obyvatelstva.⁶⁶ Reemigranti byli vlaky převáženi do Československa, do roku 1949 vyjelo s rumunskými Čechy asi 31 vlaků. V důsledku tohoto přesunu výrazně ubylo českých obyvatel v Banátu.⁶⁷

Po odsunu Němců ze Sudet se uvolnilo místo pro české reemigranty na různých pozicích v zemědělství, průmyslu, veřejné službě, státní správě nebo v podnikání. Lidé, kteří reemigrovali, byli především horníci, zemědělci a lesníci. Ti bohatší a výše postavení měli problém s převodem majetku ze zahraničí do Československa, protože Rumunsko odmítalo podepsat určité majetkoprávní konvence. Dalším důvodem byla vláda Československa, která reemigranty dosazovala pouze na potřebné pozice, a tak zde lidé jako soukromí rolníci a živnostníci nenašli takové uplatnění. Kromě probíhající pozemkové reformy nebyla půda přidělována reemigrantům do soukromého vlastnictví, ale byli přiřazeni ke státním lesům a statkům jako lesní a zemědělní dělníci.⁶⁸

Reemigranti se stěhovali především do města Chebu, který pro ně byl hlavním táborem. Velká část reemigrantů získala práci na Chebsku a také na Sokolovsku, část našla

⁶⁴ GECSE, Desideriu. *Historie českých komunit v Rumunsku*. V Praze: Herrmann, 2013. ISBN 9788087054314, s. 112.

⁶⁵ VACULÍK, Jaroslav. Poválečná reemigrace balkánských Čechů a Slováků. In *Studia Balkanica Bohemo - Slovaca* 4. Brno: Masarykova univerzita Brno, 1995. ISBN 80-210-1158-0, s. 207–214.

⁶⁶ SVOBODA, Jaroslav. Historie–stručné dějiny krajanů v rumunském Banátu a další zajímavé informace o jejich životě. 2006 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://www.mzv.cz/bucharest/cz/krajane/historie.html>.

⁶⁷ DOBRUSKÁ, Petra. *Češi v Banátu*. Druhé vydání, první revidované vydání v Mladé frontě. Ilustrovala Ileana SURDUCAN, přeložil Petr SKOŘEPA. Praha: Mladá fronta, 2017. ISBN 9788020446183.

⁶⁸ VACULÍK, Jaroslav. Poválečná reemigrace balkánských Čechů a Slováků. In *Studia Balkanica Bohemo - Slovaca* 4. Brno: Masarykova univerzita Brno, 1995. ISBN 80-210-1158-0, s. 207–214.

své uplatnění v Žacléřsko-svatoňovickém uhelném revíru a další část v zemědělských družstvech v jižních Čechách. Rumunští Češi se po přesídlení snažili co nejrychleji přizpůsobit novému prostředí, a také se museli vzdát svých starých zvyků, protože se jim za to okolí velmi často posmívalo. Ze všeho nejdříve odložili svůj tradiční kroj. Přistěhovalci se v krátkém čase integrovali a po čase si vybudovali zázemí. To přitáhlo určitou pozornost těch, kteří nadále v Banátu zůstali a s nimiž přistěhovalci udržovali kontakty.⁶⁹

5.3 Situace v Československu po příchodu rumunských Čechů

Rumunští Češi reemigrovali především z hospodářských důvodů a za účelem zlepšení svého ekonomického postavení, jak již bylo zmíněno výše. Čechům bylo při reemigraci dovoleno vzít si s sebou osobní věci a náradí nutné k provozování zemědělské činnosti.⁷⁰

Dne 10. července 1947 došlo k uzavření mezistátní *Dohody mezi Československem a Rumunskem o transferu rumunských občanů*. Reemigrantům byla přislíbena půda o stejné rozloze, jakou opustí v Rumunsku. Vláda Československa ale později vydala usnesení, že se tento příslib ruší, a Československo usilovalo pouze o manuální pracovníky. Problém byl ovšem v tom, že to komise v Rumunsku českým krajanům neoznámily, a tak marně očekávali, co jim bylo slibováno. Jak již bylo uvedeno výše, bohatým krajanům nebyla vyřešena náhrada za zanechaný majetek, a bylo jim řečeno, že jejich majetkoprávní záležitosti za ně dořeší dodatek dohody. Rodiny se i z tohoto důvodu při reemigraci rozdělily, tím pádem část nemajetné rodiny odjela do Československa, část zůstala v Rumunsku a čekaly, až se vyřeší otázky týkající se jejich majetku. Roku 1947 proběhla nejsilnější vlna migrace, další vlna pak roku 1948. Ještě v červnu téhož roku skončila platnost dohody, kterou Rumunsko odmítlo prodloužit. V důsledku toho bylo zřejmé, že nedojde k vyřešení otázek týkajících se majetku. Reemigrace z Rumunska do Československa skončila roku 1949. Od té doby probíhala pouze individuálně. Reemigrace celkově omezovala bohatší krajany.⁷¹

Poté, co reemigranti dorazili do Československa, byla pro ně zřízena ubytovací střediska na různých místech. Reemigranti obdrželi registrační průkazy, díky kterým byly

⁶⁹ GECSE, Desideriu. *Historie českých komunit v Rumunsku*. V Praze: Herrmann, 2013. ISBN 9788087054314, s. 188.

⁷⁰ VACULÍK, Jaroslav. Poválečná reemigrace balkánských Čechů a Slováků. In *Studia Balkanica Bohemo - Slovaca* 4. Brno: Masarykova univerzita Brno, 1995. ISBN 80-210-1158-0, s. 207–214.

⁷¹ HEROLDOVÁ, Iva. Čeští reemigranti z rumunského Banátu. *Český lid*, 1983, s. 240–244.

úřady schopny zachytit jejich evidenci a předešlo se tak zmatkům. Po tom, co byli reemigranti transferováni, přišlo na řadu jejich usídlování. Postupně byly reemigrantům také přidělovány zemědělské usedlosti o rozloze od 2–20 ha, a to podle toho, odkud pocházeli.⁷² Toto přiřazení bylo z důvodu kolektivizace zemědělství v době komunismu. Zemědělci byli nuceni vstoupit do jednotlivých zemědělských družstev a v té době nebylo možné, aby soukromé osoby vlastnily půdu.⁷³ Počet českých a slovenských reemigrantů z Rumunska po druhé světové válce dosáhl 21 tisíc.⁷⁴

Další vlna reemigrace nastala po roce 1990, kdy odešly stovky rumunských Čechů. K přestěhování je vedly práce a další osobní důvody.⁷⁵ Po reemigraci se už lidé zpět do Banátu nevraceli.⁷⁶ Počet současných obyvatel v banátských vesnicích v dnešní době činí zhruba 2300–2400 osob.⁷⁷

Z Rumunska nejvíce Čechů reemigrovalo ze Svaté Heleny, Gerníku, Rovenska, Eibentálu, Šumice, Bígru a Nové Ogradeny. Údajně reemigrovala přibližně jedna třetina tamních Čechů. Pro reemigranty bylo hlavní středisko Cheb, kde probíhal nábor pro Čechy a Slováky. Ti, kteří se rozhodli pracovat v průmyslu, zůstali v západních Čechách a ti, kdo měli zájem setrvat v zemědělství, se vydali zejména na jižní Moravu.⁷⁸

U otázky „Co bylo důvodem odchodu rumunských Čechů z Banátu zpět do Československa?“ se všichni respondenti jednoznačně shodli, že se přestěhovali především kvůli práci. Další jiné důvody zmínila respondentka 4, která se z Banátu stěhovala spolu se svojí rodinou ve třech letech, a to roku 1990: „...*rodiče pro nás hledali lepší budoucnost, takže se rozhodli, že půjdou do Česka, abychom měli lepší vzdělání, aby měli lepší práci a prostě lepší životní podmínky.*“

Respondent 2 ke své odpovědi „*První největší, co bylo, tak to byla zaměstnání, protože tam přišli o své zaměstnání, většinou tam to všechno krachovalo po pádu komunismu...*“ mimo jiné doplnil: „*No ale potom ještě touha po jako po české zemi, po*

⁷² VACULÍK, Jaroslav. Poválečná reemigrace balkánských Čechů a Slováků. In *Studia Balkanica Bohemo - Slovaca* 4. Brno: Masarykova univerzita Brno, 1995. ISBN 80-210-1158-0, s. 207–214.

⁷³ JECH, Karel. Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. *Praha: Vyšehrad*, 2008.

⁷⁴ VACULÍK, Jaroslav. Poválečná reemigrace balkánských Čechů a Slováků. In *Studia Balkanica Bohemo - Slovaca* 4. Brno: Masarykova univerzita Brno, 1995. ISBN 80-210-1158-0, s. 207–214.

⁷⁵ SVOBODA, Jaroslav. Historie–stručné dějiny krajanů v rumunském Banátu a další zajímavé informace o jejich životě. 2006 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://www.mzv.cz/bucharest/cz/krajane/historie.html>.

⁷⁶ DOBRUSKÁ, Petra. *Češi v Banátu*. Druhé vydání, první revidované vydání v Mladé frontě. Ilustrovala Ileana SURDUCAN, přeložil Petr SKOŘEPA. Praha: Mladá fronta, 2017. ISBN 9788020446183.

⁷⁷ SVOBODA, Jaroslav. Historie–stručné dějiny krajanů v rumunském Banátu a další zajímavé informace o jejich životě. 2006 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://www.mzv.cz/bucharest/cz/krajane/historie.html>.

⁷⁸ HEROLDOVÁ, Iva. Čeští reemigranti z rumunského Banátu. *Český lid*, 1983, s. 240–244.

vlastenectví, protože když byla uzavřena opona, takže slyšeli jsme jenom z časopisu třeba o Čechách, což nás velmi zajímalo, nebo když někdy běžela nějaká pohádka, jakože tam v Rumunsku, tam česká pohádka běžela v televizi, tak to byla událost, že se nechala všechna práce na poli anebo kde někdo byl a všichni běželi, protože jsme tu svoji mateřštinu chtěli slyšet atak. Takže to bylo, že podívat se do Čech jako do své vlasti... “

Z Banátu se rumunští Češi stěhovali postupně. První šla buď sama hlava rodiny, nebo odešli společně oba manželé, museli zde najít určité zázemí, a až poté sem přišly děti, které zatím, co v Banátu neměli rodiče, zůstávaly u svých prarodičů. Ti v Banátu většinou zůstali, protože zde už měli určité zázemí, a jak respondent 2 podotkl, *„nešlo jakoby naráz celá rodina, ale časem určitě potom to dopadlo tak, že sem většinou přišli i ti starý rodiče, i když těžko, protože starej strom se těžko přesazuje a nechtělo se jim třeba tam zanechat to svoje poličko, hospodářství a tak... “*

Respondentka 1 odpověděla, že ji do Česka s manželem vedla především rodina, protože zde již byly jejich vnoučata a děti. Do České republiky přijeli roku 2000 a na cestu si s sebou respondentka vzala deku, protože se bála, že zemře, a také měla problémy dýchat. Přivezli je do Prahy, odkud se vlakem dostali na západ Čech do Chebu, kde na ně čekal zbytek rodiny. Z počátku zde neměli peníze, tak je sháněli po okolí od známých, také rumunských Čechů, kteří ale v ČR žili už déle. Později si zde našli práci. Poté zašli na cizineckou policii a oba s manželem požádali o udělení povolení k trvalému pobytu. Odloučení od rodiny snášela velmi špatně: *„...tam jsme nechali jen vnučku...měli jsme koně, krávy a ona tam byla sama. Myslela jsem si, že se tady zblázním... “* Kvůli její nemoci zdravotnictví bylo jedna z věcí, díky kterým zde v Česku zůstala, protože v Rumunsku neměli ve zdravotnictví dobré podmínky. *„Tam se nechodí k doktoru, tam si člověk musí vše koupit... “* Zpočátku bydleli v ubytovně a chodívala si ve Skalné do místního malého obchodu kupovat chleba a maso, protože si poté doma dělali například *sármy*⁷⁹.

⁷⁹ Sármy = mleté maso obalené zelnými listy.

5.4 Rumunští Češi po roce 1990

5.4.1 Skalná

Město Skalná leží na západě České republiky v Karlovarském kraji, okrese Cheb a vzniklo přibližně v roce 1200 pod hradem s názvem Vildštejn, který byl založen rodem Notthafftů.⁸⁰

Od 16. století se zde začala rozvíjet řemeslná výroba, obzvláště hrnčířství, ruční výroba papíru a kamenin. Charakteristikou Skalné je také to, že zde bylo kdysi dávno otevřeno naleziště keramických jílu a poté se z toho vyvinul průmysl těžby surových jílu, který se zachoval dodnes. Ve Skalné je průmyslová zóna, kde se uplatňují firmy zaměřující se na keramické obklady a dlažby, kameniva, stavební hmoty, broušení a leštění, nástroje pro frézování, autodopravy atd.⁸¹ Z toho také vyplývá, že se většina rumunských Čechů uplatnila právě v těchto firmách.

Obrázek 1: Hrad Vildštejn ve Skalné

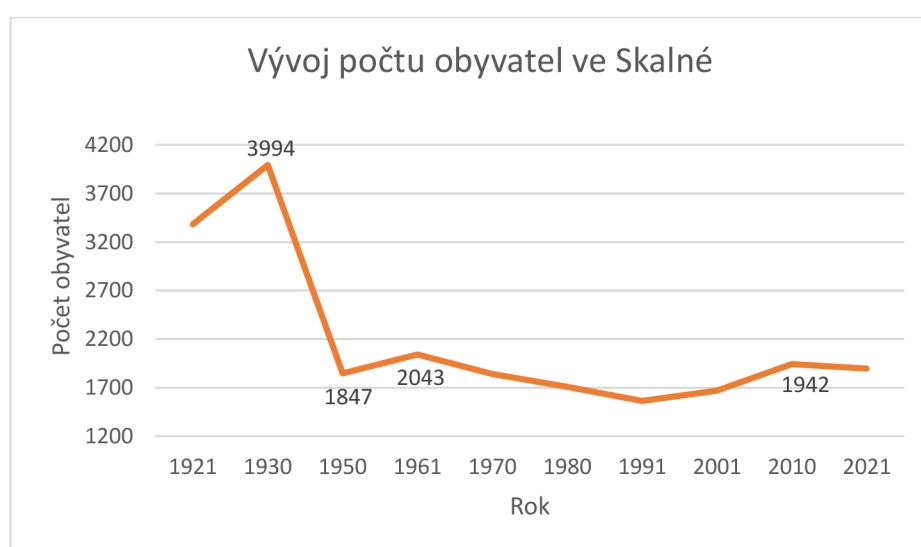
Zdroj: vlastní

⁸⁰ Historie Skalné. *Město Skalná* [online]. [cit. 2022-10-16]. Dostupné z: <https://www.skalna.cz/nase-mesto/historie-skalne/>.

⁸¹ Skalná. *Bavaria Bohemia Online* [online]. [cit. 2022-10-16]. Dostupné z: <https://www.bbkult.net/cz/places/45565-skalna/>.

Největší reemigrace rumunských Čechů proběhla mezi lety 1947–1950, jak již výše bylo zmíněno. V následujícím grafu je zobrazen vývoj počtu obyvatel ve Skalné v letech 1921–2021. Skalná patřila mezi oblasti, kde byli během druhé světové války usazeni zejména Němci. Po skončení druhé světové války byli odsunuti z těchto pohraničních oblastí. Z grafu je tedy patrné, že po druhé světové válce došlo k výraznému snížení počtu obyvatel. Po roce 1950 následně začalo obyvatel přibývat, což také souvisí s reemigrací rumunských Čechů. Obyvatelstvo už ale nikdy nedosáhlo tak vysokého počtu, jak tomu bylo před vypuknutím druhé světové války.

Graf 1: Vývoj počtu obyvatel ve Skalné v letech 1921–2021

Zdroj: RŮŽKOVÁ, Jiřina, ŠKRABAL, Josef. *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005*. Praha: Český statistický úřad, 2006. ISBN isbn80-250-1277-8.

ÚŘAD, ČESKÝ STATISTICKÝ. Databáze demografických údajů za obce ČR.[online][cit. 24. 2. 2023]. Dostupné z: <
<https://www.czso.cz/csu/czso/databazedemografickych-udaju-za-obce-cz>.

5.4.2 Současná situace u rumunských Čechů

Rumunští Češi byli velmi hrdí na to, že si zachovali svůj jazyk a kulturu, která se odlišovala od samotných Rumunů, a tak když se zde rumunští Češi zabydleli, potýkali se s některými problémy souvisejícími s českým obyvatelstvem. Češi totiž nerozlišovali, zda se jedná o rumunské Čechy, ale nazývali je „Rumuni“ a také je spojovali s rudohorskými Slováky, od kterých se ve skutečnosti *lišili mimo jiné i stupněm gramotnosti*. Byli také zvyklí na teplejší počasí v Rumunsku, takže se zpočátku potýkali s nemocemi z důvodu nachlazení, a to hlavně ti, kteří bydleli a pracovali na západě Čech. Museli se přizpůsobit městskému způsobu života a celkově místním zvyklostem. Někteří byli také přiřazeni do činžovních domů, kde nemohli chovat svá domácí zvířata. Rumunští Češi se od místního českého obyvatelstva lišili i způsobem oblékání a formami chování, takže zdejší Čechy udivovali například ženským oděvem a také jejich formou náboženství, ve kterém se rozdělovali na evangelíky a katolíky. Bylo také prokázáno, že délka jejich adaptačního procesu se lišila v jednotlivých místech usazení. Například do Skalné přišli především reemigranti z Gerníku, a protože pocházeli pouze z jedné vesnice z Banátu, měli problém uzavírat sňatky se zdejším obyvatelstvem. Dříve sňatky uzavírali naopak v oblastech, kde byli smíšení s lidmi z jiných vesnic z Banátu.⁸²

V České republice se jim dnes žije dobře, ovšem nebylo tomu tak vždy. Krátce po svém příchodu se museli potýkat s různými problémy a narážkami, ale každý to vnímal jinak vzhledem ke svému věku. Respondent 2 řekl: *„My když jsme sem přicházeli, tak jsme byli makači... jo, že jsme pracovali, ne že jsme se báli a šli jsme do všeho s vervou většinou, protože jsme tady neměli nic a chtěli jsme něco dokázat a byli jsme zvyklí na to, že tam jsme měli svoje... třeba svoje domy, baráky, a tak jsme to chtěli i tady... každým nějakým způsobem to... nikdo tam nebyl zvyklej, nebo ani nevěděl, co je to bydlet v pronájmu u někoho, takže jako tady většinou každej chtěl to svoje, protože, říkám, ani nevěděl, jo, že se dá jako být v podnájmu někde bydlet a nemít svoje, to jako neexistovalo.“*

Respondentka 4 to vnímala z pohledu dítěte, tím pádem se musela potýkat s různými narážkami ve škole i ve svém okolí: *„Když jsem byla na základce, tak to bylo docela těžký, protože prostě děti jsou zlý, když jsou malý a nevidí si moc do pusy, takže to jsem jako slyšela asi v první třídě od jednoho spolužáka, když za mnou přišel a řekl mi vlastně, že jsem Rumunka a že semka nepatřím. Takže děti jsou v tomhle jako docela zlý. Kord, když jsou*

⁸² HEROLDOVÁ, Iva. Čeští reemigranti z rumunského Banátu. *Český lid*, 1983, s. 240–244.

takhle mladí. A právě proto moc jako nechápu, že prostě Rumunka nejsem, nemám rumunský jméno, nemám rumunskou krev... prostě mám normálně českou a nikdo v mé rodině se nějak jako... vždycky se brali jako Češi a z těch vesnic, a ne jako Rumuni...“ Sama poté pokračovala, že se to postupně zlepšilo, když byla starší, a lidé respektovali, že má české jméno a příjmení, že mluví v Banátu s prarodiči česky, a ne rumunsky a celkově jí okolí postupem času vnímalo jinak a hlavně lépe.

Respondentka 1: „*No bylo tady dobře, když jsme sem přišli, tak chleba byl 9 korun, to jsme si koupili za 9 korun chleba velikej, najedli jsme se a všechno bylo levný. V Rumunsku to bylo všechno drahý a muselo se na ten chleba nejdřív vydělat. Tam se musela nasít pšenice a jet s tím potom do mlýna ji semlít, aby si měl mouku... my jsme se i v tý naší vesnici styděli si někde koupit chleba, protože my jsme měli pole, my jsme si na ten chleba museli vydělat, sami... My jsme si tam kupovali jen sůl, cukr a petrolín, nic jinýho ne, všechno jsme si dělali sami.*“ Dále respondentka pokračuje: „*No dneska už je to horší, už to není, jaký to tady bylo. Všecko zdražili...*“ Respondentka by v Rovensku už být nechtěla i proto, že zde má rodinu, může vstávat, kdy chce, jelikož se tam musí vstávat ráno kvůli dobytku atd... Respondentka také řekla, že ji Češi zde vnímají jako Rumunku. „*My jsme tam v naší vesnici měli českou školu, úřad, všecko... kostel... No ale ve škole se děti učily už rumunsky.*“

Rumunští Češi byli izolováni od ostatního obyvatelstva, ale na druhé straně se snažili sžít se s českou společností.⁸³ Nebylo to pro ně ze začátku vůbec snadné. Češi je měli tendence oslovovat podle země, ze které přišli (rumunské Čechy nazývali „Rumuny“), jak již bylo výše zmíněno, a dívali se na nově přistěhovalé jako na „Romy“ a „přivandrovalce“ Nejednalo se jen o rumunské Čechy, ale také o řemeslníky a dělníky emigrující z Rakouska, Francie či Belgie.⁸⁴ Rumunští Češi odložili svůj tradiční oděv, který podle mnohých působil archaicky, a poslali ho zpátky rodinám do Rumunska, kde se stále uplatňuje při svátcích. Své byty a domy mají dodnes vyzdobeny tradičními věcmi přivezenými z Rumunska, jsou to například máselnice, hmoždíř, džbán, žehlička. K dochovaným zvykům se řadí společné vaření povidel, jídel z kukuřice nebo zabijačka. Co se týká oslovování, jsou zvyklí, že střední generace svým rodičům vykává, a také je u nich zvykem dávat nově narozeným staročeská jména. S příbuznými jsou v kontaktu a navštěvují se navzájem. S dalšími generacemi se vracejí na ta místa, odkud jejich rodiny reemigrovaly. Poválečné výzkumy potvrzují, že se snížil počet banátských Čechů. Na druhé straně se ale obnovily jednotlivé vazby

⁸³ HEROLDOVÁ, Iva. Čeští reemigranti z rumunského Banátu. *Český lid*, 1983, s. 240–244.

⁸⁴ HEROLDOVÁ, Iva. Národopisná problematika novoosídlenického pohraničí. *Český lid*, 1978, s. 195–206.

s reemigranty, kteří se snažili stále oživovat vztah ke své staré vlasti. Chybějící reemigranty v rumunském Banátu doplnila stále vysoká porodnost zbývajících Čechů. Vesnice v rumunském Banátu mají dodnes snahu udržovat své tradiční zvyky a tradice, přesto, že spousta mladých lidí odchází za lepšími podmínkami do jiné země.⁸⁵

Všichni respondenti mají určité citové pouto k Banátu, ale více doma se momentálně cítí být v České republice. Respondenti 3 a 4 se zde cítí být více doma, protože už tu jsou od malička a zvykli si tady. Respondentka 4 na tuto otázku odpověděla: „*Tak myslím si, že tím že tady žiju už asi od svých tří nebo čtyř let, tak víc se cítím tady v Česku, protože tady mám přece jen víc rozsáhlou rodinu a už jsem zvyklá spíš na Česko než na Rumunsko. Rumunsko spíš beru tak jako, že jsou tam babičky a že si tam jako můžu přijet odpočinout. Částečně má ten Gernik, kde jsou babičky a dědové, místo v mém srdci, ale asi to neberu tak, jako že jsem doma, jako když přijedu zpátky do Česka.*“ Naopak respondenti 2 a 1 se zde cítí být více doma, protože tu mají vybudované určité zázemí a vychované děti. Respondent 2: „*No teď už víc doma tady, protože tady už je naše zázemí a všechno, tady už jsou děti. Ale ty vzpomínky nám zůstanou, a to se nedá vypsat z té paměti, jo, na to, co jsme tam prožili.*“

Respondent 5 na tuto otázku odpověděl, že se cítí být doma více v ČR, protože se zde se svou nynější manželkou vzali a založili rodinu a dnes už tady mají také více příbuzných než v Banátu.

Respondentka 1: „*Jako když jsem tam letos byla, tak už bych tam nechtěla být...takže už je doma tady.*“

Na otázku: „Jak udržují rumunští Češi vztahy se svými příbuznými v Banátu?“ každý respondent jednoznačně odpověděl, že jsou se svými rodinami v Rumunsku stále v kontaktu a pravidelně je navštěvují. Všichni mají určitý vztah k oblasti Banátu, ať už se jedná o nejmladší respondentku 4, která přišla do České republiky ve svých třech letech („*Jo, už od malička, už od té doby, co jsme se přestěhovali sem, tak aspoň jednou za dva roky nebo každé rok jsme tam za nima jeli a oni když mohli, tak jeli za náma*“), nebo o nejstarší respondentku 1, která v Banátu již měla vybudovaný svůj domov.

Respondent 5 se společně s rodinou vždy vydával do Rumunska každý rok za jejich babičkou a tetou, dnes už je to ale spíš jen jednou za tři roky, podle příležitosti. Často jezdí například na svatby. Jejich babička k nim nejezdí proto, že žije sama a musí se starat o zvířata. Pravidelně udržují kontakt také tím, že si píšou nebo telefonují.

⁸⁵ HEROLDOVÁ, Iva. Čeští reemigranti z rumunského Banátu. *Český lid*, 1983, s. 240–244.

Respondentka 4 na doplňující otázku, jak snáší odloučení od příbuzných, odpověděla: „*Já si pamatuju, že jsme měli vlastně nějaký fotoalbum, kde byly fotky s babičkama z Vánoc... nebo jakoby celkově... a já vim, že mamka to přede mnou musela schovávat, protože pokaždý, když jsem to viděla, tak jsem se rozbrečela, protože jsem s nima vlastně byla furt v kontaktu... my jsme bydleli v jednom baráku, že jsem je viděla furt, takže pro mě to jako malou holku bylo hodně těžké. Vždycky když jsme odjížděli, tak jako i do teď, vždycky si prostě popláčeme, že víme, že se uvidíme až za rok.*“

Respondentka 1 má v Banátu vnoučata, pravnoučata i dceru a stále s nimi zůstává v kontaktu. Často si telefonují a v létě je po sedmi letech jela i navštívit.

5.5 Kulturní zvyky a tradice

Pro rumunské Čechy jsou náboženství a s ním spojené svátky velmi důležité. Je to zejména proto, že se do Banátu přistěhovali do izolovaných a těžce přístupných míst, a často bojovali o své životy. Proto pro ně byly velmi důležité víra a náboženství, protože v nich nacházeli určitou oporu a útěchu. Jejich zvyky a tradice následují křesťanský kalendář.⁸⁶

Rumunští Češi zvyky a tradice stále zachovávají a dodržují. Obsahově se tyto zvyky podle respondentů neliší od českých a téměř nic nebylo převzato z rumunské kultury, kvůli jejich izolovanosti. Respondent 3 odpověděl: „*V podstatě žádný jakoby rumunský tradice, nebo co jsou v Rumunsku nějaký ty svátky, tak nemáme od těch Rumunů jakoby nic, protože tam si ta česká komunita pořád zachovávala svoji nějakou uzavřenou společnost, takže si zachovávala i ty zvyky, který si přivezla v tom roce 1820, kdy tam přišli, tak podle toho žili, překonali vlastně tu dobu až když se začali vracet zpátky žádný rumunský tradice jakoby nemáme, takže zachováváme normálně český zvyky, jako jsou tady.*“ Respondentka 4 si myslí, že jsou mezi rumunskými Čechy zvyky více dodržovány a celkově je prožívají více než samotní Češi. Respondent 2 zmínil: „*Jako spíš si držíme neděli a nepracujem nebo neřežeme dřevo, protože tak jsme byli vedený. No a sem tam ta kuchyně taky ještě nějaká jo, co jsme mívali tam, tak tady děláme taky. Balený zelí, sármy, nebo já nevím.. vdolky a tak, takže to dodržujem.*“ Celkově jsou jako komunita velmi stmelení a pořádají v průběhu roku různé sešlosti, kde se stýkají i ostatními lidmi z okolních vesnic. Jejich spjatost se také projevuje na svatbách, kde dodržují různé tradice. Respondentka 4 dále zmínila chození do kostela. Podle ní rumunští Češi chodí více do kostela než samotní Češi. Je to z toho důvodu, že jsou s náboženstvím v banátských vesnicích silně spjati.

V následujících odstavcích budou popsány jednotlivé zvyky a tradice podle odborné literatury, tedy jak zvyky a tradice dodržují rumunští Češi v oblasti Banátu. Oproti tomu bude vždy ke každé jednotlivé tradici připsán odstavec s výpovědí respondentů, jak zvyky a tradice dodržují zde v České republice, konkrétně ve Skalné.

5.5.1 Vánoce

V Banátu se o Štědrém dni uklízí, peče, vaří, večer si doma lidé ozdobí stromek a poté jdou o půlnoci na slavnostní mši do kostela, kde opěvují a oslavují narození Ježíše

⁸⁶ GECSE, Desideriu. *Historie českých komunit v Rumunsku*. V Praze: Herrmann, 2013. ISBN 9788087054314, s. 373.

Krista.⁸⁷ Na Štědrý den se lidé postí a zejména děti jsou tak vedeny, aby večer viděly zlaté prasátko. Aktivity během tohoto dne jsou různé pro chlapce a děvčata. Chlapci jdou kupříkladu ráno ven ovázat ovocné stromy tzv. povříslly proto, aby lépe rodily a u toho říkají: „*Ovazuji, stromy, vás, vás, neurodíte-li posekáme vás.*“ Mezi další aktivity chlapců patřilo sekání sekerou do kusu dřeva a u toho říkali: „*Sekám, sekám drůbký, kolik drůbků nasekám, tolik ptáků nahledám...*“ Ženy měly ve zvyku sypat slepicím krmení do řetězu, aby se slepicím dařilo, aby zůstaly v domácnosti a stále snášely vejce na jedno místo. Během celého Štědrého dne se konají přípravy na štědrovečerní večeři a také se uklízí. U rumunských Čechů bývá zvykem péct pokrm, který se nazývá kuba a připravuje se z hub, kukuřičné krupice, česneku, škvarků a pepře. Poté se peče v troubě. Zdobení vánočního stromku probíhá přes den, a to tak, aby to děti neviděly. Jako ozdoby se především používá cukroví. Během štědrovečerní večeře obsluhovali výhradně muži a ženy neodcházely od stolu, aby jim nesly slepice a ostatní drůbež vejce. U rumunských Čechů bývá také součástí tradice také půlnoční bohoslužba, na kterou se chodí o půlnoci do kostela a zpívají se zde vánoční písně a koledy.⁸⁸ Po návratu z kostela se zapálí svíčky na stromku. Následně se dávají dětem dárky.⁸⁹

V České republice se rumunští Češi snaží vánoční zvyky dodržovat stejně jako v Banátu. Někteří stále dodržují půst, a to minimálně tak, že nejedí maso. Respondenti vypověděli, že je malý rozdíl v tom, že jejich štědrovečerní večeře má podobu hostiny s bramborovým salátem, ovšem pokrm kuba si dávají už 23. prosince. Další odlišnost spočívá v tom, že na rozdíl od Rumunska, kde bývá zvykem dávat dárky většinou jen dětem, mezi rumunskými Čechy v České republice si dávají dárky i dospělí mezi sebou.

5.5.2 Masopust

V dřívějších dobách masopust trval několik dnů. Zpravidla se začalo v sobotu večer a pokračovalo se až do úterní půlnoci. Přesto, že postupně tento zvyk ztrácel na intenzitě, je v Banátu stále udržován.⁹⁰

⁸⁷ GECSE, Desideriu. *Historie českých komunit v Rumunsku*. V Praze: Herrmann, 2013. ISBN 9788087054314, s. 387.

⁸⁸ ŠPICEL, A., ŠUBERT, V. *Rovensko. 2., dopl. vyd.* [Česko: s.n.], 2007. ISBN 978-80-260-5169-5, s. 108–109.

⁸⁹ GECSE, Desideriu. *Historie českých komunit v Rumunsku*. V Praze: Herrmann, 2013. ISBN 9788087054314, s. 387.

⁹⁰ ŠPICEL, A., ŠUBERT, V. *Rovensko. 2., dopl. vyd.* [Česko: s.n.], 2007. ISBN 978-80-260-5169-5, s. 108–109.

V pondělí se tradičně pořádala taneční zábava pro děti přes den a pro dospělé večer. V úterý dopoledne bylo v Eibentalu a Rovensku zvykem provádět medvěda vsí. Za medvěda se vydával muž, který měl kolem sebe ovázaná povřísla a který byl jiným mužem veden na řetězu. Měl přes obličej masku ze slámy ve tvaru kužele a zbytek těla byl zakryt hrachovinou.⁹¹ Medvěd cestou potkával různé lidi, se kterými tančil a dělal si z nich legraci.⁹² K večeru poté dorazil do místa, kterým byla hospoda nebo kulturní dům, a tam se hrály písně, na něž medvěd tancoval. Když zatancoval, byl vyprovoden ven, kde z něj hrachovinu spolu se slámou sundali a následně je spálili. Podle pověry byly spáleny proto, aby se zničily hříchy, kterých se lidé dopustili během oslav masopustu.⁹³ Na bál si ženy připravovaly různé kroje. O každém svátku v roce nosily jiný kroj. Přesto, že se tento zvyk v České republice v takové podobě nezachoval, v Banátu ho stále dodržují.⁹⁴

Obrázek 2: Lidé doprovázejí masopustního medvěda

Zdroj: ŠPICEL, A., ŠUBERT, V. *Rovensko*. 2., dopl. vyd., 2007.

Masopust ve Skalné slaví především Češi pocházející z ČR. Mezi rumunskými Čechy se takovéto dodržování masopustu jen stěží udrželo. Zachovalo se ovšem dodržování půstu na Popeleční středu a Velký pátek. Zábavy se u rumunských Čechů zde nepořádají. Respondenti vypověděli, že je to kvůli pracovním povinnostem.

⁹¹ ŠPICEL, A., ŠUBERT, V. *Rovensko*. 2., dopl. vyd. [Česko: s.n.], 2007. ISBN 978-80-260-5169-5, s. 108–109.

⁹² GECSE, Desideriu. *Historie českých komunit v Rumunsku*. V Praze: Herrmann, 2013. ISBN 9788087054314, s. 373.

⁹³ ŠPICEL, A., ŠUBERT, V. *Rovensko*. 2., dopl. vyd. [Česko: s.n.], 2007. ISBN 978-80-260-5169-5, s. 108–109.

⁹⁴ DOBRUSKÁ, Petra. *Češi v Banátu*. Druhé vydání, první revidované vydání v Mladé frontě. Ilustroval Ileana SURDUCAN, přeložil Petr SKOŘEPA. Praha: Mladá fronta, 2017. ISBN 9788020446183.

5.5.3 Velikonoce

Velikonoce se dodnes považují za jeden z nejvýznamnějších křesťanských svátků v Banátu. Začínají o Zeleném čtvrtku, v jehož průběhu se zavazují zvony. Hlasy zvonů podle pověry putují do Říma, odkud se zpět navrací až o Bílé sobotě. Tyto hlasy zvonů jsou nahrazeny zvuky tzv. řehtačů a klepaček, které vyráběli rodiče svým dětem nebo řemeslníci z tvrdého dřeva. Děti řehtače tlačí před sebou. Děti na Zelený čtvrtek chodí řehtat ráno, v poledne i večer, a pokračují v pátek ve 12 a 15 hodin. Chodilo se po skupinkách s dětmi a dospělými, ve kterých byly rozděleny určité role. Vedoucí a další s důležitými rolemi, kteří byli součástí jmenované skupiny, se muselo poslouchat. Ve skupině vždy byly dva řehtače a alespoň jedna klepačka. Dříve si chodili pro odměnu v podobě vajíček (která se dávala do koše), peněz (na ty nosili brašnu) a sladkostí. Když řehtači dorazili k domu některé rodiny, jako první vždy zavínšovali a připojili říkanku. Poté zařehtal řehtačem vedoucí ze skupiny. Když řehtání skončilo, všichni se sešli a spravedlivě si rozdělili odměny. Na samotné vinšování s pomlázkou se chodí v poledne o Velikonočním pondělí k příbuzným a ke známým, kde se přednášejí různé říkanky. Jako pomlázka se nosil prut, který byl ze šípkového keře. Jako odměnu poté dostávají hlavně obarvená vajíčka a různé sladkosti.⁹⁵ Vinšování s pomlázkou končí s kostelními zvony v poledne a všichni se následně vracejí do svých domovů, kde se všichni sejdou u připraveného stolu k pondělnímu svátečnímu obědu. Odpoledne jde celá rodina do kostela na bohoslužbu.⁹⁶

Tradičním jídlem je dodnes zeleninová polévka, která se vaří na Zelený čtvrtek. Téhož dne lidé večer navštěvují kostel. Následující den, o Velkém pátku, lidé ráno brzy vstávají a omývají se studenou vodou, protože přináší zdraví, štěstí a také ze sebe smyjí spáchané hříchy. Na Velký pátek lidé chodí do kostela na 15: hodinu, dříve se však chodívalo ráno a v podvečer.⁹⁷

⁹⁵ ŠPICEL, A., ŠUBERT, V. *Rovensko. 2., dopl. vyd.* [Česko: s.n.], 2007. ISBN 978-80-260-5169-5, s. 112–113.

⁹⁶ FILIP, Petr. *Po Dunaji za Čechy do Rumunska: "návrat ztracených dětí"*. Praha: Jana Hanusová, 2014. ISBN 9788026053118, s. 271.

⁹⁷ ŠPICEL, A., ŠUBERT, V. *Rovensko. 2., dopl. vyd.* [Česko: s.n.], 2007. ISBN 978-80-260-5169-5, s. 112–113.

Obrázek 3: Koledování a řehtání rumunských dětí

Zdroj: ŠPICEL, A., ŠUBERT, V. *Rovensko. 2.*, dopl. vyd., 2007.

V České republice jsou pro rumunské Čechy Velikonoce z křesťanského hlediska stále nejvýznamnějším svátkem v roce. Tradice, které se v Banátu dodržují, se zde také bohužel příliš neudržely. Stále dodržují Velikonoční pondělí, kdy chodí na vinšování k příbuzným a známým a na Zelený čtvrtek stále vaří zeleninovou polévku. Také samozřejmě chodí do kostela. Někteří se na Velký pátek omývají studenou vodou a chodí na 15. hodinu do kostela.

5.5.4 Dožínky

Dožínky jsou v Banátu oslavovány po konci žní (sklizní), a to poté, co se vymlátí obilí.⁹⁸ Dožínky patří ke zvykům, které vyjadřují vděčnost za polní úrodu, jelikož je na počasí a úrodě dodnes mnoho lidí závislých. Tradicí, kterou lidé dodnes zachovávají, je upuštění od tanečních a jiných zábav v době od sv. Trojice nebo od začátku kvetení pšenice do sklizně.⁹⁹ Rumunští Češi v této době nepořádají ani svatby, křty nebo bály. Mezi nimi totiž koluje ústně tradovaná historka, ve které se v polovině 19. století přes české vesnice prohnala bouřka, následkem čehož byl poničena úroda před žněmi. Od této chvíle si rumunští Češi přislíbili, že v tomto období, kdy zraje obilí, se nebudou bavit ani tančit. Po žních se první zábava koná v srpnu první či druhou neděli. Dožínky rumunští Češi slaví zejména v kostele, kde se pořádá svatá mše. Kostel bývá tradičně ozdoben pšeničnými klasy a věnci,

⁹⁸ GECSE, Desideriu. *Historie českých komunit v Rumunsku*. V Praze: Herrmann, 2013. ISBN 9788087054314, s. 386.

⁹⁹ ŠPICEL, A., ŠUBERT, V. *Rovensko. 2., dopl. vyd.* [Česko: s.n.], 2007. ISBN 978-80-260-5169-5, s.114.

kteře jsou upleteny z klasů a různých barevných květů. Ten den večer ještě následuje dožínkový bál.¹⁰⁰

Dožínky se v České republice bohužel neudržely, jelikož jsou zde rumunští Češi zaměstnaní, už nemají svá pole a nic nesklízejí. Jediné, co si zachovali i v České republice je pletení věnců z pšenice, které poté věší na kříže v kostele při bohoslužbě. Konkrétně ve městě Skalná se koná slavnost Dožínky, nepořadají ji ale rumunští Češi.

5.5.5 Posvícení a pouť

Posvícení je důležitá slavnost, která se koná v den vysvěcení kostela v daném místě. Hospodyně tradičně uklízely celý dům. Lidé chodí do kostela na mši a v některých místech je také dána barva ženského oblečení, ve většině vesnic bílá. V sobotu večer se pořádá bál pro svobodné a v neděli bál pro všechny z vesnice. V pondělí bylo zvykem, že mládenci chodili s muzikou za dívkami, které je následně tradičně pozvaly k sobě domů. Děvčata je pohostila a připjala každému květinu. Zábava tradičně pokračovala přes den až do rána. Před dnem posvícení se připravuje velká hostina. Mezi tradiční posvícenská jídla se řadí například husa. Lidé slaví posvícení na podzim po sklizni, a podobně jako u dožínek ho lidé berou jako poděkování Bohu za zdařilou úrodu.¹⁰¹

Pouť do Čiklavy rumunští Češi také považují za náboženský svátek. Dodnes se slaví ve všech vesnicích v jižním Banátu. Koná se dvakrát ročně, a to *15. srpna v den Nanebevzetí Panny Marie, a 8. září na Narození Panny Marie*. Lidé, kteří se pouti zúčastní, mají daný cíl: kostel na Mariánské skále v Čiklavě. Historie kostela sahá do 18. století, konkrétně do roku 1777, kdy byl postaven. Uvnitř kostela je obraz Panny Marie, který byl objeven v blízké vesnici německými kolonisty přibližně roku 1700. Obraz považují rumunští Češi na zdejším místě za posvátný od chvíle, kdy zde roku 1854 spadla dcera místního kostelníka ze skály a její matka se k Panně Marii poté modlila. Dívka vyvázla bez zranění. Každý se na cestu vydává po svém. Někteří jezdí auty nebo autobusy, jiní dodržují starý zvyk a putují pěšky. Lidé z vesnic, které leží dál od poutního místa (například Rovensko 60 km, Svatá Helena 60 km) se vydávají pěšky už dva dny předem. Z Eibentálu, vzdáleného 100 km od Čiklavy, se vydávají s třídenním předstihem a z Gerníku (vzdáleného 50 km) vyrazí brzy ráno téhož dne. Při cestě se tradičně nese ve předu v průvodu kříž ozdobený květinovým věncem. Zpívají se

¹⁰⁰ GECSE, Desideriu. *Historie českých komunit v Rumunsku*. V Praze: Herrmann, 2013. ISBN 9788087054314, s. 386.

¹⁰¹ Tamtéž.

písně a když procesí prochází vesnicemi, obyvatelé vycházejí z domovů, aby přispěli poutníkům jídlem či penězi. Poté, co poutníci dorazí poutníci do Čiklavy, slouží se slavnostní mše a tradičně se zpívá do půlnoci. Další hodiny lidé tráví tím, že odpočívají a sdílejí své příběhy s ostatními krajany. Další den v 6 hodin ráno začne mše a zazpívají se písně na rozloučenou. Poutníci se vydávají na zpáteční cestu domů.¹⁰²

Ve Skalné se dodržuje pouze pouť a konají se zde Skalenské poutní slavnosti. Zdejší kostel je zasvěcen svatému Janu Křtiteli, jehož svátek připadá na 24. června. Akce se koná tradičně nejbližší neděli k tomuto datu na prostorné ulici u kostela. Lidé zde jedí, pijí, tancují, zpívají a také se oblékají do svých krojů. Je zde předem daný program, který začíná ve 13:00 mší svatou a poté následují vystoupení různých pěveckých sborů., při kterých se tradičně převlékají do svých krojů.

Obrázek 4: Pout' ve Skalné. rok 2022

Zdroj: vlastní

¹⁰² GECSE, Desideriu. *Historie českých komunit v Rumunsku*. V Praze: Herrmann, 2013. ISBN 9788087054314, s. 385–386.

5.5.6 Námluvy a svatba

Svatba se mezi rumunskými Čechy vždy považovala za jednu z nejvýznamnějších událostí.¹⁰³ Má v jejich komunitě předem daný rituál a každý plní určité povinnosti.¹⁰⁴ Před samotnou svatbou se u nevěsty doma konají námluvy a poté je nejpozději do měsíce svatba.¹⁰⁵

Co se týká námluv, první krok býval učiněn vždy ze strany muže, a to tím, že přišel do místa bydliště nevěsty a požádal nejdříve o ruku své vyvolené její rodiče. Pak následoval další krok, kterým byl příchod ženichových rodičů k nevěstě. Ti pak k jejím rodičům pronášeli tato slova: „*Vážení rodiče, my jsme vás přišli prosit, jestli jste svolní, abychom požádali o pravou ruku vaší dcery. Když jste s tímto svolní, tak pobudeme a popovídáme si. Když ne, odejdeme.*“ Teprve po vyjádření rodičů nevěsty se všichni buď usadili anebo odešli. Při odmítnutí se všichni napili kořalky z lahve obvázané červenou stuhou se zeleným rozmarýnem. Většinou mezitím postávala a vyčkávala před domem mládež. Když všechno dobře dopadlo, pozvali mládež dovnitř, kde byla pohoštěna.¹⁰⁶ Intenzivní přípravy začínaly v domě nevěsty týden před svatebním dnem. Na veselku byli příbuzní i sousedé oficiálně pozváni snoubencem, který spolu se svým družbou (družba je „*muž vybraný z nejbližšího příbuzenstva*“) obcházeli jednotlivá bydliště. Družba také organizoval svatební veselku. Pozvaní hosté poté přinášeli do domova nevěsty tzv. přídavek, což byly různé potraviny (například vejce, smetana, mouka, tvaroh atd.), které později posloužily k přípravě samotných jídel.¹⁰⁷ Dalším krokem bylo nastěhování nevěsty k ženichovi, přičemž byla obdarována věnem, které tradičně zahrnovalo krávu, povlečení, kousek pole a nádobí do kuchyně. Nebylo to ovšem pravidlo, někdy mohla dostat i méně. Nevěstino oblečení bývalo dříve poněkud odlišnější než dnes. Bylo zvykem nosit modré, ale i hnědé šaty. Vlasy měla sčesané do drdolu a na hlavě věnec. Oblečení ženicha mělo téměř stejnou podobu, jakou má dnes. To znamená černý oblek a také klobouk. „Faktor“ byl významnou osobou v průběhu svatby, protože měl na starosti její řízení. Faktor má poté u sebe hůlku, která je omotána

¹⁰³ SVOBODA, Jaroslav. Historie–stručné dějiny krajanů v rumunském Banátu a další zajímavé informace o jejich životě. 2006 [cit. 2022-10-28] Dostupné z: <https://www.mzv.cz/bucharest/cz/krajane/historie.html>.

¹⁰⁴ GECSE, Desideriu. *Historie českých komunit v Rumunsku*. V Praze: Herrmann, 2013. ISBN 9788087054314, s. 393.

¹⁰⁵ FILIP, Petr. *Po Dunaji za Čechy do Rumunska: „návrat ztracených dětí“*. Praha: Jana Hanusová, 2014. ISBN 9788026053118, s. 258.

¹⁰⁶ ŠPICEL, A., ŠUBERT, V. *Rovensko. 2., dopl. vyd.* [Česko: s.n.], 2007. ISBN 978-80-260-5169-5, s.117–119.

¹⁰⁷ FILIP, Petr. *Po Dunaji za Čechy do Rumunska: „návrat ztracených dětí“*. Praha: Jana Hanusová, 2014. ISBN 9788026053118, s. 258.

bílou a červenou stuhou, na níž je nahoře upevněna bílá květina. Banátským zvykem ještě před samotnou svatbou je, že se mladí scházejí k tzv. párování, které se koná v sobotu večer, kde se určuje nejstarší družička a nejstarší mládenec, a poté se jde tancovat. Mládenci se v neděli ráno scházejí u faktora a poté jdou k nejstarší družičce, která dá mládcům kytku. Dodnes udržovaným humorným zvykem je, že předem domluvení mládenci nechtějí pustit ženicha dovnitř, a místo jeho skutečné nevěsty mu nastrčí postarší a nepříliš pohlednou ženu, která se za jeho nevěstu vydává. Nakonec se ale ženich ke své pravé nevěstě dostane. Součástí svatby je také tzv. rodičovské požehnání. Jedná se o chvíli, kdy děti vyjadřují poděkování svým rodičům za všechno, co pro ně udělali (za jejich péči, pomoc, výchovu a lásku), a naopak rodiče kreslí na čelo svým symbolicky dětem kříž jako požehnání. Kněz má pro tuto speciální chvíli připravenou řeč a také se zazpívá píseň „*Slunéčko vyšlo nad hory...*“ Cestou k nevěstě hrají muzikanti a stejně tak i při cestě do kostela. Aby mohl být uzavřen církevní sňatek, musí se vždy nejprve uzavřít sňatek civilní na úřadě. Po skončení svatebního obřadu se pořádá se hostina v kulturním domě. Je ale známo, že se dříve konala hostina i v domácnostech.¹⁰⁸ Hostina se ale často pořádá i venku na velkém prostranství, kterým je některý dvůr případně i ulice před domem. Na určené místo lidé postaví konstrukci, na kterou se napíná celta. Stan neboli *sajvan* (výraz převzatý z rumunštiny) chrání hosty před nepřízní počasí. Do čela sajvanu se posadí novomanželé, muzikanti a kolem nich u několika řad stolů sedí svatební hosté. Jejich zasedací pořádek má na starosti družba.¹⁰⁹ Součástmi svatební hostiny jsou alkohol, maso, pečivo. Tohle všechno se připravuje několik dní předem. Dalším zvykem, který se v průběhu posvatební hostiny dodržuje, je zabíjení berana ještě před naléváním polévky. Tento zvyk má humornou povahu, protože je naznačeno, že hosté musí vyčkat, než se beran zabije a udělá se z něj polévka. Faktor poté rozbíjí talíř na polévku, který nesl nevěstě, protože střepy z talíře prý přinášejí štěstí. Když se k ženichovi a nevěstě polévka dostane, oba jedí z jednoho talíře. Než přijde na řadu čepení, mládenci a muži tančí s nevěstou, ženich zase s dívkami a ženami. Zvykem pozvaných svatebních hostů je finanční podpora ženicha a nevěsty. Tradičně se ještě před čepením zdobí stromek cukrovím, stejně jako ten vánoční. Nevěsta poté stromkem zatřepe a snaží se, aby spadlo co nejvíce ozdob, protože počet zbývajících ozdob na stromku symbolizuje počet dětí, které v budoucnu tento manželský pár bude mít. Na stromku je přivázáno i jablko, které nevěsta rozkrojí a následně

¹⁰⁸ ŠPICEL, A., ŠUBERT, V. *Rovensko. 2., dopl. vyd.* [Česko: s.n.], 2007. ISBN 978-80-260-5169-5, s.117–119.

¹⁰⁹ FILIP, Petr. *Po Dunaji za Čechy do Rumunska: "návrat ztracených dětí"*. Praha: Jana Hanusová, 2014. ISBN 9788026053118, s. 261.

dá ženichovi. U toho se zpívá píseň „*Šel jest Pán Bůh, šel do ráje...*“ Poté přichází na řadu čepení, které dělá kmotra nevěsty. Kmotra sundá nevěstě věnec a uváže jí šátek. U toho se zpívá píseň „*U našich vrat stojí doubek*“ anebo „*Vlítla moucha do capoucha, kuchařky ji vyháněly až se celé zamazaly, jako táta náš, náš, náš, jako táta náš...*“ Stejně tak ženichovi nasadí klobouk jeho kmotr. Nevěstě se také v jednu chvíli ukradl střevíc, za který se požadovaly peníze. Ženich spolu s faktorem i po smlouvání byli nuceni za střevíc zaplatit. Peníze se vybírají na dítě. Poté se do peřinky zabalí panenka, která se nese kolem hostů, aby přispěli. U toho se zpívá píseň: „*Zakolibej... zakolibej děťátko, zakolibej sama, ty jsi jeho máma. Já kolébat neumím, za kolibku se stydím, zakolibej sama, ty jsi jeho máma...*“ Novomanželé jsou obdarováni finančními i věcnými dary, které se dnes odvíjejí od samotných potřeb nevěsty. Dříve však nevěsta dostávala věnem nábytek (skříň, židle, stůl), zrcadlo, povlečení a peřiny.¹¹⁰

Obrázek 5: Svatba rumunských Čechů v Rovensku, rok 1986

Zdroj: fotoalbum respondenta

¹¹⁰ ŠPICEL, A., ŠUBERT, V. *Rovensko. 2., dopl. vyd.* [Česko: s.n.], 2007. ISBN 978-80-260-5169-5, s.117–119.

Obrázek 6: Svatební průvod, rok 1986

Zdroj: fotoalbum respondenta

Dnes už většina těchto zvyků není v České republice dodržována a svatby jsou spíše typicky „počeštělé“. Stále je svatba u rumunských Čechů považována za jednu z nejvýznamnějších tradic. Námluvy probíhají podle respondentů i zde v ČR, ale ženich žádá o ruku jen nevěstu, ne rodiče. Přípravy zde neprobíhají týden dopředu (pouze se pečou koláče). Hostiny bývají zajištěny např. v restauracích, naopak v Banátu si vše připravovali sami doma. Družba na svatbách v ČR není, rozesílají se pozvánky a ženich s nevěstou svou svatbu organizují většinou sami. Občas se na některých svatbách vyskytuje faktor, který provází svatbu (pomáhá nevěstě a ženichovi s organizací svatby, má projevy). Jeden ze zvyků, které si v ČR zachovali je, že ženicha nechtějí pustit dovnitř a místo jeho skutečné nevěsty mu podstrčí jinou, nepohlednou. Ke své skutečné nevěstě se ale nakonec dostane. Rodiče už na svatbách nedávají dětem požehnání, ale mívají klasické proslovy. Obřad už zde může být uzavřen pouze církevní, nemusí se před tím uzavírat na úřadě. Hostiny jsou klasicky „počeštělé“. Rozbívá se talíř, nevěsta se ženichem jedí polévku z jednoho talíře. Tradice se střevícem zde už není zachována. Na některých svatbách se vybírají i peníze na dítě, ale stává se to málokdy. Novomanželé bývají obdarováni spíše už jen finančními dary.

5.5.7 Pohled respondentů na zvyky a tradice

Rumunští Češi svátky dodržují stejně jako samotní Češi Vánoce, Velikonoce, masopust... Respondenti jsou toho názoru, že na svátky se mezi rumunskými Čechy celkově více dbá než u samotných Čechů. Respondentka 4: „...*je to jako hodně, hodně stejný... jenom akorát že to asi prožíváme víc než jako Češi, že někteří neslaví jako vůbec třeba Velikonoce nebo takhle.*“ Stejně tak na tuto otázku odpověděl respondent 5, který řekl, že oni jsou více věřící než samotní Češi, a podle toho svátky také vypadají. Například nosí tradiční kroje u různých příležitostí. Často se také konají různá setkání Čechů z Banátu, kdy se chodí do kostela a poté se hraje i tancuje.

Respondentka 1 na tuto otázku odpověděla: „*Tady není to, co bylo... tam i posvícení se drží, pout' se drží... tam se to ještě dělá. Tady se chodí do kostela, dodržuje masopust... ale tam byl jináci masopust, jináč to dělali... Tam byla muzika hned v sobotu na masopust, byla v neděli, v pondělí a v úterý už chodil medvěd. Z úterka na středu to jsme byli jenom do půlnoci a od půlnoci se už nesmělo tancovat, to se hospoda zavřela. Už to byla jako hanba. Jako se lidi styděli jeden druhýho.*“ Dále respondentka 1 řekla, že jsou si sousedé vzájemně velmi blízcí. Také zde dodržují půst, protože tak byli naučeni už od malička. „*Tam jsou krásný Velikonoce, tam děti choděj řehtat, zpívají tam, po vajíčkách choděj, v sobotu na vzkříšení... Tady už tak nechoděj... Tady dělají voltáře.*“ Vánoce byly podle respondentky 1 také jiné, děti zpívaly, přinášely básničky. Podle respondentky tady děti nezpívají a není to takové jako v Rovensku. Tam učitelky ve školách v hodinách učily vánoční písničky a následně se v kostele na půlnoční zpívaly tyto písně. Poté se zpívalo z Božího hodů na Štěpána, ale to zpívali již dospělí. Dožínky se do Skalné také dostaly z Rumunska. „*Cepama jsme mlátili obilí do klasů, aby to zrní vypadalo, a tam tu slámu jsme hezky seštosovali...*“

6 Diskuze a závěr

Tato bakalářská práce zkoumala prostřednictvím odborné literatury a výpovědí respondentů jejich identitu, proces reemigrace a pozdější začlenění se do české komunity.

Cílem této bakalářské práce bylo nejprve přiblížit emigraci z Česka do Rumunska, konkrétně do oblasti Banátu, kam se pod příslibem získání určitých výhod Češi dopravili po řece Dunaji počátkem 19. století. V průběhu času si zde byli nuceni vybudovat zázemí, pole a postarat se o svůj vlastní život. Vytvořila se komunita, kterou postupně Rumuni začali nazývat „rumunští Češi“, a především díky hornatému povrchu, a tím pádem izolovanosti od ostatních vesnic, si udrželi své české zvyky i tradice. Postupem času se někteří rumunští Češi v průběhu 20. století rozhodli pro návrat zpět do tehdejšího Československa. Po historickém úvodu bylo v této bakalářské práci zkoumáno, jaké jsou hlavní etnické prvky rumunských Čechů zde v České republice, konkrétně ve městě Skalná.

Už od dob, kdy byli v Banátu donuceni určitým způsobem držet pohromadě, vzájemně si pomáhat v nesnázích, postupem času vytvořili stmelenu komunitu, která si udržuje své zvyky a tradice, a i když se určitým způsobem vždy museli přizpůsobit okolnímu prostředí jak v Rumunsku, tak zpátky v Česku například tím, že odložili své tradiční oděvy, stále jsou si nablízku.

Tato práce používala za metodu kvalitativní výzkum. Jak již výše bylo zmíněno, data se získávala z výpovědí respondentů. Nyní zde budou rozebrány jednotlivé otázky a shrnutí odpovědí na ně.

U první otázky se respondenti shodli, že důvod jejich reemigrace byly především práce a celkové zlepšení ekonomické i sociální situace. Nejprve do tehdejšího Československa zamířila většinou hlava rodiny, aby zde zkontrolovala prostředí a podmínky, a až poté přicestovali zbývající členové rodiny. Jak respondenti vypověděli, většinou reemigrovali příslušníci mladší generace, protože ti starší už v Banátu měli vybudovaný svůj domov a ve většině případ. se nechtěli stěhovat. Nejstarší respondentka v době, kdy reemigrovala, měla svá vnoučata v Česku, a tak jejím podnětem byla touha jít za svou rodinou. Dalším důležitým podnětem reemigrovat byla touha po české zemi, protože se do Česka předtím ještě nepodívali a jediným jejich zdrojem kontaktů s českým prostředím a kulturou byla televize, kde se dívali například na české pohádky.

Odloučení od rodiny pro ně bylo velmi těžké, ale lišilo se to věkem. Například nejmladší respondentka si reemigraci nepamatuje, protože jí v té době byly tři roky. Nejstarší

respondentka odloučení snášela velmi špatně, ale i z důvodu své nemoci zde v Česku zůstala. V Banátu jí nebyla poskytnuta dostatečná péče.

Životní úroveň rumunských Čechů je dnes průměrná a v celku ji oni sami označují za dobrou. Nebylo tomu tak ale vždy. Z počátku se museli potýkat s nevhodnými narážkami místních lidí, a také si museli zvyknout na nové prostředí. Nejmladší respondentka nastoupila do školy v České republice, a tak se potýkala s narážkami dětí ve svém okolí. Postupem času si ale lidé z České republiky zvykli a rumunské Čechy začali respektovat. Ačkoli to pro ně z počátku bylo náročné, dnes už za svůj domov starší i mladší generace považuje Českou republiku, nikoliv Banát.

Se svými příbuznými v Banátu dodnes ale udržují kontakty. Respondenti vypověděli, že do Banátu své rodiny čas od času jezdívají navštívit. Většinu času ale komunikují mobilními telefony, kde si píší nebo volají, anebo prostřednictvím sociálních sítí.

Díky své izolovanosti v Banátu nepochytili rumunští Češi téměř žádné zvyky a tradice od jiných národů. Je ale patrné, že se ve výsledku v určitých směrech poněkud liší. To bylo výše zmíněno v kapitole Zvyky a tradice. Co je jisté, je, zvyky a tradice udržují ve větší míře než samotní Češi. Ve městě Skalná mají stmelenou komunitu, která dodnes drží při sobě. Skalná je malé město a rumunští Češi zde tvoří velkou část obyvatelstva. Jak již bylo výše zmíněno, do města Skalná přišli reemigranti převážně z Gerníku, proto u nich docházelo k pozdějšímu uzavírání sňatků než v okolních místech, kde se rumunští Češi usídlili. Přesto si zde vybudovali své domovy a rodiny.

7 Seznam použitých zdrojů

7.1 Literární zdroje

DOBRUSKÁ, Petra. *Češi v Banátu*. Druhé vydání, první revidované vydání v Mladé frontě Ilustrovala Ileana SURDUCAN, přeložil Petr SKOŘEPA. Praha: Mladá fronta, 2017. ISBN 9788020446183.

DRBOHLAV, Dušan, ed. *Ukrajinská pracovní migrace v Česku: migrace – remitence - (rozvoj)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2995-7.

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN isbn978-80-7419-053-7.

GECSE, Desideriu. *Historie českých komunit v Rumunsku*. V Praze: Herrmann, 2013. ISBN 9788087054314.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HEROLDOVÁ, Iva. Čeští reemigranti z rumunského Banátu. *Český lid*, 1983, s. 240–244.

HEROLDOVÁ, Iva. Národopisná problematika novoosídleneckého pohraničí. *Český lid*, 1978, s. 195–206.

HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-010-0.

JECH Karel. *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Praha: Vyšehrad, 2008.

- KOKAISL, Petr. *Etnické minority v Evropě*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2014. ISBN 978-80-213-2524-1.
- KOKAISL, Petr. *Krajané: po stopách Čechů ve východní Evropě*. [Praha]: Za hranice – Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze, 2009. ISBN 9788025459249.
- KRISHNAKUMAR, P.; INDUMATHI, T. PULL AND PUSH FACTORS OF MIGRATION. *Global Management Review*, 2014, 8.4.
- RŮŽKOVÁ, Jiřina, ŠKRABAL, Josef. *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005*. Praha: Český statistický úřad, 2006. ISBN isbn80-250-1277-8.
- SECKÁ, Milena. Češi v rumunském Banátu. In: *Češi v cizině: č. 8*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku Akademie věd ČR, 1995. s. 107–108.
- SECKÁ, Milena. Migrace Čechů z Rumunska do České republiky (bývalé ČSFR) a vývojové aspekty jejich adaptačního procesu. *Český lid*, 1993, s. 177–184.
- ŠATAVA, Leoš. *Etnicita a jazyk: teorie, praxe, trendy: čítanka textů*. Brno: Tribun EU, 2013. Librix.sk. ISBN 9788026305170.
- ŠPICEL, A., ŠUBERT, V. *Rovensko. 2., dopl. vyd.* [Česko: s.n.], 2007. ISBN 978-80-260-5169-5.
- ŠVARŤÍČEK, Roman, et al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. PORTÁL sro, 2007.
- VACULÍK, Jaroslav. Poválečná reemigrace balkánských Čechů a Slováků. In *Studia Balkanica Bohemo - Slovaca* 4. Brno: Masarykova univerzita Brno, 1995. s. 207-214, ISBN 80-210-1158-0.

7.2 Elektronické zdroje

Historie Skalné. *Město Skalná* [online]. [cit. 2022-10-16]. Dostupné z: <https://www.skalna.cz/nase-mesto/historie-skalne/>.

Kultura. *Sociologická encyklopedie* [online]. [cit. 2022-10-16]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kultura>.

Národ jako kulturní konstrukt? *Lidé města* [online]. **2005**(7) [cit. 2022-10-23]. Dostupné z: <https://lidemesta.cuni.cz/LM-601.html>.

Národ, etnikum, identita – slovníček pojmů. *Moderní dějiny* [online]. 2017 [cit. 2022-10-16]. Dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/narod-etnikum-identita-slovnicek-pojmu/>.

Národ. *Sociologická encyklopedie* [online]. [cit. 2022-10-16]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/N%C3%A1rod>.

Skalná. *Bavaria Bohemia Online* [online]. [cit. 2022-10-16]. Dostupné z: <https://www.bbkult.net/cz/places/45565-skalna/>.

Soudobé poznatky a teoretické přístupy k migraci. *Metodický portál* [online]. **2010** [cit. 2022-10-16]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/g/9445/SOUDOBE-POZNATKY-A-TEORETICKE-PRISTUPY-K-MIGRACI.html>.

SVOBODA, Jaroslav. Historie–stručné dějiny krajanů v rumunském Banátu a další zajímavé informace o jejich životě. 2006 [cit. 2022-10-28] Dostupné z: <https://www.mzv.cz/bucharest/cz/krajane/historie.html>.

Typy otázek v dotazníku. *Survio* [online]. 2020 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: https://www.survio.com/cs/blog/typy-otazek/typy-otazek-v-dotazniku/#Otevrene_otazky.

ÚŘAD, ČESKÝ STATISTICKÝ. Databáze demografických údajů za obce ČR.[online][cit. 24. 2. 2023]. Dostupné z:< <https://www.czso.cz/csu/czso/databazedemografickych-udaju-za-obce-cr>.

What is culture? *Palomar.edu* [online]. 2006 [cit. 2022-10-23]. Dostupné z: https://www2.palomar.edu/anthro/culture/culture_1.html.

What is migration? *Our migration story* [online]. [cit. 2022-10-23]. Dostupné z: <https://www.ourmigrationstory.org.uk/about/what-is-migration.html>.

8 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk

<i>Obrázek 1: Hrad Vildštejn ve Skalné</i>	<i>36</i>
<i>Obrázek 2: Lidé doprovázejí masopustního medvěda.....</i>	<i>44</i>
<i>Obrázek 3: Koledování a řehtání rumunských dětí</i>	<i>46</i>
<i>Obrázek 4: Pouť ve Skalné. rok 2022</i>	<i>48</i>
<i>Obrázek 5: Svatba rumunských Čechů v Rovensku, rok 1986</i>	<i>51</i>
<i>Obrázek 6: Svatební průvod, rok 1986</i>	<i>52</i>
<i>Graf 1: Vývoj počtu obyvatel ve Skalné v letech 1921–2021.....</i>	<i>37</i>